

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4106 Zemědělská specializace
Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí
Katedra: Krajinného managementu
Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

Bakalářská práce

Možnosti ochrany přírody a krajiny v ČR a v Evropě

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Monika Koupilová, Ph.D.

Autor bakalářské práce: Pavel Moravec

České Budějovice, 2015

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavel MORAVEC**
Osobní číslo: **Z12057**
Studijní program: **B4106 Zemědělská specializace**
Studijní obor: **Pozemkové úpravy a převody nemovitostí**
Název tématu: **Možnosti ochrany přírody a krajiny v ČR a v Evropě**
Zadávající katedra: **Katedra krajinného managementu**

Zásady pro vypracování:

Práce bude zpracována formou literární rešerše.
Literární rešerše bude obsahovat:
Příroda a krajina České republiky.
Legislativní nástroje ČR v ochraně přírody a krajiny - Obecná ochrana přírody a krajiny,
Zvláštní ochrana přírody a krajiny.
Změna legislativy v ochraně přírody a krajiny po vstupu ČR do EU.
Státní program ochrany přírody a krajiny ČR.
Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti.
Česká republika a Mezinárodní úmluvy v ochraně přírody a krajiny.
Mezinárodní spolupráce ČR v oblasti ochrany přírody a krajiny.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **30 stran textu**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

BOROVÍČKOVÁ, H., HAVELKOVÁ, S. Nástroje ochrany přírody a krajiny. MŽP ČR, Praha 2005.
ČIHAŘ, Martin. Ochrana přírody a krajiny I. Územní ochrana přírody a krajiny v České republice. Karolinum, Praha 1998.
DORST, J. Ohrožená příroda. Orbis, Praha 1974.
LÁZNIČKA, V. Ochrana přírody a krajiny. Mendlova zemědělská a lesnická univerzita, Brno 2005. ISBN 80-7157-886-X.
PATZELT A KOLEKTIV. Ochrana přírody a krajiny v České republice. AOPK ČR, Praha 2008.
PRACH, J., BALÁŽ, V., FALTEISEK, L. Ochrana přírody z pohledu biologa. Dokořán, 2012.
RIVOLOVÁ, L., VINŠ, A. Chráněná území v České republice. MŽP ČR, Praha 1991.
SANETRÁK, M. Evropské národní parky. Veduta, Mohelnice 2004.
Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších Předpisů.
Vyhláška MŽP ČR č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona ČNR č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

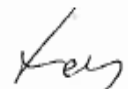
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Monika KOUPILOVÁ, Ph.D.**
Katedra krajinného managementu

Datum zadání bakalářské práce: **17. března 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2015**

prof. Ing. Miloš Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Stučkova 13
372 01 České Budějovice

L.S.

doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 17. března 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....
Pavel Moravec

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní Ing. Monice Koupilové, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení mé práce.

Abstrakt

V bakalářské práci se zabývám možnostmi ochrany přírody a krajiny v ČR a v Evropě. Nejdříve popisuji a charakterizuji ČR včetně stavu přírody a krajiny. Dále uvádím historický vývoj ochrany přírody a zpracovávám legislativní nástroje obecné a zvláštní ochrany přírody a krajiny. Zmiňuji státní program a změnu legislativy ochrany přírody a krajiny po vstupu ČR do EU. Zabývám se strategií Evropské unie v oblasti biologické rozmanitosti. V poslední části popisuji nejdůležitější úmluvy a spolupráci o ochraně přírody a krajiny, do kterých se ČR zapojila.

Klíčová slova: ochrana přírody, ochrana krajiny, státní program, legislativa, mezinárodní úmluva, biologická rozmanitost

Abstract

The Bachelor thesis addresses possibilities of nature and countryside protection in Europe and the Czech Republic. At first, it describes and characterizes the Czech Republic including nature and countryside condition. Furthermore it presents historical development(evolution) of nature and countryside protection and processes general and special legal tools. It mentions the state program and the change of nature and countryside protection legislative after the Czech Republic entered the EU. It deals with European Union's strategy in biodiversity area. In the last part it describes the most important conventions and cooperation on nature and countryside protection which the Czech Republic participated in.

Key words: nature protection, countryside protection, the state program, legislative, international convention, biodiversity

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Příroda a krajina České republiky.....	11
2.1	Charakteristika České republiky	11
2.2	Příroda a krajina České republiky.....	12
2.2.1	Krajina.....	12
2.2.2	Příroda.....	13
2.3	Historie ochrany krajiny a přírody.....	13
3	Legislativní nástroje ČR v ochraně přírody a krajiny.....	18
3.1	Obecná ochrana přírody a krajiny.....	18
3.1.1	Obecná ochrana území.....	18
3.1.2	Obecná ochrana druhů	19
3.1.3	Obecná ochrana neživé části přírody a krajiny	20
3.2	Zvláštní ochrana přírody a krajiny.....	20
3.2.1	Zvláště chráněná území.....	20
3.2.2	Zvláštní druhová ochrana.....	22
4	Změna legislativy v ochraně přírody a krajiny po vstupu ČR do EU.....	23
4.1	Evropská soustava chráněných území – Natura 2000.....	24
4.1.1	Evropsky významné lokality - EVL	24
4.1.2	Ptačí oblasti - PO	25
5	Státní program ochrany přírody a krajiny ČR.....	27
5.1	Státní politika životního prostředí České republiky 2012 – 2020.....	29
6	Strategie Evropské unie v oblasti biologické rozmanitosti.....	31
6.1	Cíle a opatření.....	32
6.1.1	Cíl 1: Naplnění směrnice o ptácích a stanovištích.....	32
6.1.1.1	Opatření 1: Dokončení tvorby soustavy Natura 2000 a zajištění správné péče.	32
6.1.1.2	Opatření 2: Zajištění přiměřeného financování území soustavy Natura 2000.....	33
6.1.1.3	Opatření 3: Zapojení a zvýšení informovanosti zúčastněných stran a zlepšení prosazování právních předpisů	33
6.1.1.4	Opatření 4: Zlepšení a harmonizace monitoringu a podávání zpráv	33
6.1.2	Cíl 2: Zachování a obnovení ekosystémů a jejich služeb	34
6.1.2.1	Opatření 5: Zlepšení znalostí o ekosystémech a jejich službách v EU	34

6.1.2.2	Opatření 6: Stanovení priorit obnovy a podporování zelené infrastruktury	34
6.1.2.3	Opatření 7: Zajištění čisté nulové ztráty biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb.....	34
6.1.3	Cíl 3: Zvýšení podílu zemědělství a lesnictví na udržení a posílení biologické rozmanitosti.....	35
6.1.3.1	Opatření 8: Posílení přímé platby za environmentální veřejné statky v rámci společné zemědělské politiky EU	35
6.1.3.2	Opatření 9: Zlepšení rozvoje venkova na zachování biologické rozmanitosti.....	36
6.1.3.3	Opatření 10: Zachování zemědělské genetické rozmanitosti v Evropě	36
6.1.3.4	Opatření 11: Podpoření majitelů lesů při ochraně a posílení biologické rozmanitosti lesů	36
6.1.3.5	Opatření 12: Zahrnutí opatření biologické rozmanitosti do lesních hospodářských plánů.....	37
6.1.4	Cíl 4: Zajištění udržitelného využívání rybolovných zdrojů	37
6.1.4.1	Opatření 13: Zlepšení nakládání lovených populací.....	37
6.1.4.2	Opatření 14: Odstranění nepříznivých dopadů na rybí populace, druhy, stanoviště a ekosystémy	38
6.1.5	Cíl 5: Boj proti nepůvodním invazním druhům.....	38
6.1.5.1	Opatření 15: Zesílení režimů EU v oblasti rostlinolékařské a veterinární ...	39
6.1.5.2	Opatření 16: Vytvoření cíleného nástroje proti nepůvodním invazním druhům	39
6.1.6	Cíl 6: Odvrácení úbytku celosvětové biologické rozmanitosti	39
6.1.6.1	Opatření 17: Snížení nepřímých příčin ubývání biologické rozmanitosti ...	39
6.1.6.2	Opatření 18: Mobilizace dostatečných zdrojů pro ochranu celosvětové biologické rozmanitosti.....	40
6.1.6.3	Opatření 19: Rozvojová spolupráce EU neohrožující biologickou rozmanitost.....	40
6.1.6.4	Opatření 20: Regulace přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivé a vyvážené sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání.....	40
7	Česká republika a mezinárodní úmluvy v ochraně přírody a krajiny	42
7.1	Ramsarská úmluva	42
7.2	Úmluva o biologické rozmanitosti.....	43
7.3	Bonnská úmluva.....	45
7.4	Bernská úmluva	46
7.5	CITES – Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	47

7.6	Karpatská úmluva – Ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj v karpatském regionu	48
7.7	Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.....	50
8	Mezinárodní spolupráce ČR v oblasti ochrany přírody a krajiny	51
8.1	Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti (ETC/BD).....	51
8.2	Federace Europarc	51
8.3	Eurosite	52
8.4	Evropská agentura životního prostředí (EEA).....	52
8.5	Evropské středisko ochrany přírody (ECNC).....	52
8.6	Program OSN pro životní prostředí (UNEP).....	53
8.7	Světový svaz ochrany přírody (IUCN)	53
9	Závěr	54
10	Přehled použité literatury a internetových zdrojů	55
	Použité zkratky.....	60
	Seznam tabulek a příloh	61

1 Úvod

Příroda a krajina, která nás obklopuje nebo kterou vyhledáváme z důvodu rekreačních, vědeckých, relaxačních či jen z prosté zvědavosti, je prostředí, ve kterém žijeme. Méně si už uvědomujeme, že příroda svými ekosystémy a funkcemi je základem našeho bytí a předpokladem pro udržení přijatelných podmínek života, zdrojem materiálů, potravy, spirituality, prázákladem ekonomiky a prosperity. Víme, že příroda se stále mění a přece ji považujeme ve svých změnách za stálou a zaručenou. Člověk využíval a studoval přírodu od nepaměti. Nejprve člověk předával nabyté zkušenosti ústním podáním a později formou písemných záznamů.

Do našeho národního bohatství patří všechny součásti přírody a krajiny. Toto bohatství zahrnuje faunu, floru, neživou přírodu a krajinný ráz. Aby bylo bohatství zachováno příštím generacím, musíme poznat jeho hodnoty. Na základě tohoto poznávání je potřeba zabezpečit jeho účinnou ochranu před nepříznivými vlivy. Těmito vlivy jsou různé druhy lidské činnosti související s lidským rozvojem civilizace. Ochrana přírodních hodnot již není jen naší morální povinností, ale je zakotvena v právních předpisech České republiky a EU.

Cílem práce je popis ochrany přírody a krajiny v České republice a v Evropě. Na začátku práce nalezneme charakteristiku přírody a krajiny se základními údaji o stavu druhů rostlin a živočichů v ČR. Práce seznamuje se stručným historickým vývojem ochrany přírody a krajiny do současnosti. Dále je zde zmíněna legislativa ČR, státní a evropský program na ochranu přírody a krajiny. Na konci se zabývá nejvýznamnějšími mezinárodními úmluvami s EU i s ostatními evropskými státy a jejich spoluprací v oblasti ochrany přírody a krajiny.

2 Příroda a krajina České republiky

2.1 Charakteristika České republiky

Česká republika se rozkládá ve středu Evropy na ploše 78 866 km² v mírném podnebném pásu severní polokoule. Sousedícími státy České republiky jsou Slovensko, Rakousko, Polsko a Německo s celkovou délkou hranic 2 290,2 km. Tvar země je protáhlý podél padesáté rovnoběžky v maximální délce 452 km, šířka v poledníkovém směru činí 276 km. Nejvyšší bod 1602 m n. m. je hora Sněžka v Krkonoších a nejnižší bod 115 m n. m. leží v místě, kde opouští Labe Českou republiku. V Česku žije 10,5 mil. obyvatel a z toho 1,2 mil. v hlavním městě Praha (Tolasz a kol., 2007).

Rozlohou patří Česká republika k malým evropským zemím, ale příroda nám mnohé vynahrazuje. Naše příroda je tak rozmanitá, že nám ji mohou závidět i daleko větší státy. U nás máme opravdu od všeho něco. Nalezneme zde mírně zvlněné pahorkatiny, širé, úrodné nížiny, rozlehlé rybníční oblasti, krásné hory, místy pokryté hlubokými lesy a středohory. Nachází se tu i krasová území s ponornými říčkami, hlubokými propastmi a jeskyněmi, nížinná a vrchovištní rašeliniště, slatiny, skalní města, barvitě stepní oblasti a mnoho dalších krajinných zvláštností. Svět živočichů, rostlin a hub je stejně rozmanitý jako krajina. Je to dáno složitým vývojem, který probíhal v dávné minulosti a polohou v samém srdci Evropy (Čihař a kol., 2002).

Z fyzicko-geografického pohledu je Česká republika na rozhraní dvou horských soustav, navzájem se od sebe lišící geologickým, geomorfologickým vývojem a stářím. Střední i západní část České republiky tvoří Česká vysočina vzniklá na konci prvohor, která má hlavně charakter pahorkatin a středohor. Patří sem Krkonoše, Orlické Hory, Jeseníky, Šumava, Český les. Část území na východě Česka vyplňují Západní Karpaty, které vznikly ve třetihorách. Od České vysočiny jsou odděleny pásmem úvalů (Patzelt a kol., 2008).

Podnebí ČR se vyznačuje mísením a pronikáním kontinentálních, oceánských vlivů. Intenzivní cyklonální činnost a západní proudění způsobuje časté střídání vzduchových hmot a poměrně hojné srážky. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku se nejvíce projevuje přímořský vliv a přibývá podnební kontinentální vliv. Nadmořská výška a reliéf krajiny má velký vliv na podnebí v České republice. V nadmořské výšce do 500 m leží 67 % plochy z celkového území, mezi 500 až 1000

m n. m. je 32 % a jenom 1 % území ve výšce nad 1000 m n. m. V ČR je střední nadmořská výška 430 m n. m. (www.cittadella.cz).

Česká republika je významnou evropskou pramennou oblastí, která se rozkládá při hlavním evropském rozvodí. Vzhledem k charakteru georeliéfu a geologické stavbě jsou zásoby podpovrchových a povrchových vod rozloženy nerovnoměrně. Hlavní evropské rozvodí tvoří rozvodnice úmoří Černého, Baltského a Severního moře, přičemž dělí území Česka na tři hlavní povodí, a to povodí Dunaje, Odry a Labe. Největší území s 63 % náleží k povodí Labe, k povodí Moravy 27 % a povodí Odry 9 %. Celková délka všech vodních toků je 76 000 km, které ročně odvedou 15 mld. m³ vody. Nejdelsí řekou u nás je Vltava s délkou 430 km (Tolasz a kol., 2007).

2.2 Příroda a krajina České republiky

Mnozí lidé si nepřipouští možná ani neuvědomují, že každý z nás je součástí přírodního prostředí, ze kterého pocházíme a které nás obklopuje. Naší snahou je toto prostředí chránit a udržovat. Ochrana přírody je přirozená společenská aktivita, která odráží jistou míru vyspělosti společnosti (Kolář a kol., 2012). Pokud chceme hovořit o stavu české přírody, nesmíme zapomenout na její obecné zasazení do prostoru. Proto je nezbytné začít na úrovni krajiny, která je jakýmsi celkovým rámcem pro naše vnímání přírody (Miko a Hošek, 2009).

2.2.1 Krajina

Podle zákona č. 114/1992 Sb., krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořena souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (114/1992 Sb.). Cílek (2004) uvádí, že krajina je určitý výsek souše, který má nějaký střed, určitou hranici či okraj. Uvnitř této hranice leží pole nějakých víceméně jednotných vlastností. Víme, že existují různé krajiny, ale rozdíly mezi nimi spíše cítíme, než abychom je uměli pojmenovat. Procházíme-li po rozhraní středních a jižních Čech, na první pohled spatříme změnu krajiny. Cestou z jižní Moravy směrem na sever rozeznáme končící sušší a slunnější Znojemsko a poté si povšimneme začínající Vysočiny se sněhovými závějemí na silnicích, bramborovými poli a smrky. Krajinu vnímáme nejen celkově, ale také jak vypadá a jak na nás působí.

Na území České republiky jsou zastoupeny pouze dva krajinné megatypy evropského významu. Za prvé otevřené krajiny kolektivizovaných polí zhruba do 3. vegetačního stupně. Za druhé polouzavřené krajiny, které jsou zemědělsky marginální s členitým reliéfem a vyšším podílem lesní i rozptýlené zeleně (Machar a Drobilová, 2012). Mapu krajinných typů ČR nalezneme v příloze č. 1.

2.2.2 Příroda

Česká republika se vyznačuje velkým bohatstvím rostlinných i živočišných druhů a jejich společenstev. Nalezneme zde velkou rozmanitost druhů, a to díky své geografické poloze, pestrosti přírodních podmínek i kulturně historickému vývoji jednotlivých částí území. Celkem bylo u nás zaznamenáno 50 000 druhů bezobratlých, 380 druhů obratlovců, více než 2 700 druhů vyšších rostlin a 2 400 druhů nižších rostlin. V současné době podle Červených seznamů, které vyjadřují míru ohrožení jednotlivých druhů, je v České republice ohroženo 52 % druhů hnízdících ptáků, 34 % druhů savců, 50 % druhů plazů, 43 % druhů ryb a obojživelníků, 60 % druhů vyšších rostlin a 43 % mechorostů (www.mzp.cz).

2.3 Historie ochrany krajiny a přírody

Člověk byl součástí biologické rovnováhy od doby, kdy vznikl. Měl vliv na přirozená společenstva jako ostatní živočichové. Byl zároveň predátor i konkurent. Lidé se přizpůsobili podmínkám prostředí, zákonům a klimatu. První lidé byli součástí přírody stejně jako každý jiný živočišný druh. Tento stav byl neudržitelný, protože přibývalo lidí, kteří se sdružovali do společností se stále dokonalejšími sociálními strukturami. Postupně rostla jejich moc s rovnoměrným rozvojem technických prostředků (Dorst, 2007).

Ve všech částech světa, kde jsou různé přístupy k přírodě a přírodním jevům, můžeme konstatovat jeden společný znak, že je příroda vlivem člověka na ústupu. Poruch v přírodě si člověk začal všimnout již ve starověku. Už antičtí autoři se zmiňují o problémech přírody, například kácení lesů, eroze půdy a nadměrná pastva. Pravděpodobně v tehdejší době nebyla realizována konkrétní opatření. Naopak v té době filozoficky a nábožensky zaměřená Indie byla více nakloněna k přírodě a již měla vytvořeny zákony na ochranu lesů, zvířat a ryb. Z období kolem roku 242 př. n. l. došlo k vyčlenění zvláštních území, tzv. rezervací. Doklady z Číny

ze 14. století našeho letopočtu ukazují, že v době rozmnožování zvířat byl zakázán jejich lov (Kostkan, 1996).

Právní ochrana přírody se teoreticky začala vytvářet ve středověku, kdy měla především kulturní, estetické a historické důvody. Začaly první vědecké pokusy o odůvodnění ochrany zejména krajiny a jejího vzhledu. První právní ochrana se týkala především majetku, přírodních zdrojů a zvěře (www.cittadella.cz). Panovníci a majitelé pozemků začali zjišťovat, že se díky kolonizaci zmenšuje plocha divoké přírody. Také některé druhy lovených divokých zvířat začaly nenávratně mizet, například medvědi, divocí koně, vlci a zubři. Na územích s dostatkem lovné zvěře se panovníci snažili o její zachování, a proto byly některé části země chráněny. Počet lidí, kteří měli povolení lovit zvěř, se snižoval a pytláctví bylo trestáno propadnutím hrdla. Byl zakázán vstup do královských a šlechtických lesů, aby nedocházelo k rušení divoké zvěře (Kostkan, 1996).

Již ve 12. – 14. století vznikly první právní normy. Statuta Konrádova českého knížete Konráda Oty byla vydána roku 1189 a Kniha rožmberská roku 1360, obě opatření zahrnovala ochranu lesů, i když jen v podobě proti krádeži dřeva. Návrh císaře Karla IV. *Maiestas Carolina* obsahoval prvky pro ochranu přírody, kde byl propracovaný systém správy lesů. Pro jeho nedodržování stanovil přísné tresty. Návrh císaře ale nenabyl platnost pro velký odpor šlechty (www.cittadella.cz).

První celoplošné pohnutky zaměřené na ochranu přírody a přírodních prvků vznikají na začátku 19. století při nástupu romantismu po celé Evropě. Básníci, malíři a spisovatelé se stávají hlavními představiteli ochrany územních celků. V roce 1853 je skupinou malířů vyhlášeno 624 ha uměleckých partií lesa ve Fontaineblau u Paříže a uzákoněno císařským dekretem roku 1861. Navázali na to dalšími aktivitami okolo Paříže. Význam aktivit můžeme ocenit hlavně dnes, protože v hustě zastavěné Paříži vznikly zelené ostrovy, jako určité přírodní prvky, využívané pro odpočinek a rekreaci (Kostkan, 1996).

Na českém území vzniklo první chráněné území, nazvané Žofinský prales, který založil dne 28. srpna 1838 na svém panství Nové Hrady Jiří Augustin Languéal–Buquoy. Ve stejném roce vzniklo další chráněné území Hojná voda. Obě tyto chráněná území existují dodnes. Žofinský prales je vyhlášen národní přírodní rezervací a Hojná voda národní přírodní památkou. Další národní přírodní rezervací, která existuje dodnes, je Boubínský prales. Založil ji kníže Jan Schwanzerberg roku 1858. Začínají se také objevovat první snahy státních úředníků ve správních aktech

a v obecně právních normách, například Prügelpatent z roku 1854, který byl vydán na ochranu přírodních památek (www.cittadella.cz). Další historický vývoj ochrany přírody a krajiny v ČR od roku 1800 do roku 2000 naleznete v tabulce č. 1.

Na území České republiky se do roku 1918 podařilo prosadit pouze dílčí vyhlášky. Skutečná státní ochrana začíná teprve po první světové válce. Ochrana přírody se stává součástí ministerstva školství a národní osvěty (Kostkan, 1996). Roku 1933 bylo zřízeno na 30 chráněných území a do roku 1938 bylo vyhlášeno celkem 148 přírodních rezervací. První chráněná krajinná oblast Český ráj vznikla roku 1956 a první národní park na území České republiky – Krkonošský národní park, byl vyhlášen roku 1963 (www.cittadella.cz). Vznikl systém konzervátorů a zpravodajů ochrany přírody, které vedl Rudolf Maximovič, zakladatel naší moderní státní ochrany přírody. Prosazoval velmi moderní názor: *„Ochranu přírody je možno nyní definovat jako snahu pro realizaci zásad účelného hospodaření s hmotami a silami přírody se zřetelem k potřebám a zájmům i pokolení budoucích a k zachování obrazu pokud možno neporušené přírody živé i neživé z důvodu veřejného blaha.“* (Kostkan, 1996). Maximovič se podílel i na přípravných pracích k založení mezinárodního svazu na ochranu přírody (IUCN). V jeho díle pokračoval v poválečných letech Dr. Jaroslav Veselý, který se stal prvním ředitelem Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody. Dr. Veselý se dále zasadil o kontinuitu naší účasti v rámci mezinárodního dění v ochraně přírody a o udržení vysoké kvality oboru (www.cittadella.cz).

Zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody byl schválen roku 1956. Zákon byl hlavně zpracován na úseku zvlášť chráněných částí přírody. V tomto směru pak byly v následných letech vydávány prováděcí vyhlášky a výnosy. Ve větším rozsahu přírodních zdrojů a krajiny byl zákon stručný a obecný, tudíž málo účinný. Ve federální ústavě z roku 1960 byla i zmínka o ochraně přírody, ve které byl tento článek: *„Stát pečuje o zvelebování a všestrannou ochranu přírody a o zachování krajinných krás vlasti, aby tím vytvářel stále bohatší zdroje blahobytu lidu a vhodné prostředí, které by prospívalo zdraví pracujících a umožňovalo jejich zotavení“* (Machar a Drobilová, 2012).

České ochraně přírody na začátku druhé poloviny 20. století citelně chyběly dobrovolné organizace, které velmi dobře fungovaly v celé řadě evropských států. Takovým snahám nebyly nakloněny rozhodující státní a stranické orgány. Chybějící organizaci se od roku 1958 snažil vytvořit s přáteli Otakar Leiský. Vytvořit organizaci

se podařilo až roku 1969 pod názvem Svaz pro ochranu přírody a krajiny (TIS). Organizace vykonala mnoho užitečné práce, i když v období normalizace mohla jen živořit (Machar a Drobilová, 2012). Roku 1981 byl založen Český svaz ochránců přírody (ČSOP), který byl oficiální organizací, ale nikdy se nestal součástí Národní fronty. Hnutí Brontosaurus se výrazně prezentovalo v praktické ochraně přírody. Organizace původně vznikla jako jednorázová aktivita Českého úředního výboru socialistického svazu mládeže a časopisu Mladý svět a pokračovalo formou hnutí. Nejvýznamnější roli v údržbě maloplošných chráněných území sehrál ČSOP a hnutí Brontosaurus v letech 1980 – 1990. Díky jejich práci existuje řada zvláště chráněných území a některé druhy živočichů a rostlin. Význam práce dobrovolníků se neztratila ani dnes (Kostkan, 1996).

Neutěšený stav přírody, který byl i ve zvláště chráněných územích, dokazoval, že je třeba chránit přírodu nejen na vybraných územích, ale i na celém území státu. Za špatný stav přírody a krajiny mohl i socialistický stát, který dával přednost hospodářským zájmům. Proto po roce 1989 bylo přikročeno, v souvislosti s rozsáhlými politickými, hospodářskými a společenskými změnami, k přijetí nové právní úpravy ochrany přírody a krajiny. Roku 1992 byl přijat zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (www.cittadella.cz), který ve značné šíři i hloubce pojednává o veškeré péči o přírodní prostředí. V době svého vydání patřil k nejlepším v celosvětovém měřítku. Zákon platí dodnes, ale byl jednou novelizován a k němu vydána řada prováděcích norem dotýkající se ochrany přírody (Machar Drobilová, 2012).

Tabulka č. 1: Výběr významných dat z historie ochrany přírody v ČR

Historický vývoj ochrany přírody a krajiny v ČR 1800 – 2000	
<i>Výběr významných dat</i>	
1838	první chráněná území Žofínský prales a Hojná voda
1858	ochrana Boubínského pralesa na Šumavě
1861	založen první okrašlovací spolek v Kutné Hoře
1904	založen Svaz českých okrašlovacích spolků
1914	V. sjezd českých přírodopysků, lékařů a inženýrů projednává ochranu přírody
1922	Rudolf Maximovič – první profesionál státní ochrany přírody v MŠANO
1923	vznikl Svaz na ochranu přírody a domoviny na Moravě a ve Slezsku
1926 – 27	první významné knižní dílo J. S. Procházky Ochrana přírody a přírodních památek
1933	výnos MŠANO uvádí seznam 138 přírodních rezervací v ČSR (108 v dnešní ČR)
1946	začal vycházet časopis Ochrana přírody
1955	první chráněná krajinná oblast v ČR – CHKO Český ráj
1956	schválen první český zákon na ochranu přírody
1958	založen Státní ústav památkové péče a ochrany přírody
1962	ČSAV zakládá Ústav pro tvorbu a ochranu krajiny
1963	vyhlášen první národní park v ČR – KRNAP – a největší CHKO Šumava
1969	ustaven TIS – Svaz pro ochranu přírody a krajiny
1974	vznik mládežnického hnutí Brontosaurus na ochranu životního prostředí
1977	vyhlášeny první dvě biosférické rezervace UNESCO v ČR Křivoklátsko a Třeboňsko
1979	vznikl Český svaz ochránců přírody
1983	ekologická sekce ČSAV (zal. 1976) vydává zprávu o stavu životního prostředí u nás
1988	vychází první díl Červené knihy ČR a SR (Ptáci), pětidílná série ukončena 1999
1990	státní ochranu přírody přebírá nově vzniklé Ministerstvo životního prostředí ČR
1991	vyhlášeny dva nové národní parky: Podyjí a Šumava
1992	přijat nový (dosud platný) český zákon na ochranu přírody a krajiny
1996	ustanovení sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina
1998	vláda ČR přijala Státní program ochrany přírody a krajiny ČR
1999	vyšel první díl Edice Chráněná území ČR (poslední, 14 díl vyšel 2009)
2000	ČR státním členem IUNCN, vyhlášen čtvrtý národní park v ČR České Švýcarsko

Zdroj: Machar a Drobilová, 2012

3 Legislativní nástroje ČR v ochraně přírody a krajiny

3.1 Obecná ochrana přírody a krajiny

Obecná ochrana přírody a krajiny představuje ochranu krajiny, rozmanitosti druhů, přírodních hodnot a estetických kvalit přírody, ale i ochranu a šetrné využívání přírodních zdrojů. Týká se nejširších zájmů, největší plochy území státu a největšího okruhu subjektů. Ochrana je zajišťována prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který rozlišuje obecnou ochranu přírody a krajiny ve třech úrovních – obecná ochrana územní, obecná ochrana druhová a obecná ochrana neživé části přírody a krajiny (www.mzp.cz).

3.1.1 Obecná ochrana území

Obecná ochrana území poskytuje zákonnou ochranu celému území České republiky a využívá k tomu několik nástrojů – územní systém ekologické stability, významné krajinné prvky, krajinný ráz, přírodní park a přechodně chráněné plochy (www.mzp.cz):

- a) Územní systém ekologické stability krajiny je vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu (114/1992 Sb.).
- b) Významný krajinný prvek je malé území obvykle s rozlohou od 1 aru do 10 ha. Má stejnorodé podmínky zahrnující většinou jen jeden typ společenstva. Mezi významné krajinné prvky například řadíme mokřadní louku s prameništěm uprostřed polí a luk, zbytek listnatého porostu uprostřed jehličnatých monokultur, malý rybník s pobřežními společenstvy, skupinu stromů, izolovanou skálu s přirozenou vegetací, samostatný solitérní strom v bezlesé zemědělské krajině (Kender, 2000).
- c) Krajinným rázem je zejména historická, kulturní a přírodní charakteristika určitého místa či oblasti. Je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména povolování a umístění staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítko a vztahů v krajině (Löw a Míchal, 2003).

- d) Přírodní park je zřizován nařízením kraje, který jednak vymezí území se zvýšenými estetickými a přírodními hodnotami a také stanoví omezení ve využívání tohoto území. Podle omezení se stanoví ochrana přírodních a estetických hodnot krajinného rázu (Borovičková a Havelková, 2005).
- e) Přechodně chráněné plochy jsou území s nepředvídatelným nebo dočasným výskytem živočišných druhů, významných rostlin, nerostů nebo paleontologických nálezů. Orgán ochrany přírody je může svým rozhodnutím vyhlásit za přechodně chráněnou plochu. Přechodně chráněnou plochu lze vyhlásit též z jiných vážných důvodů, zejména studijních, vědeckých či informačních. Přechodně chráněná plocha se vyhláší na předem stanovenou dobu, popřípadě na opakované období, například dobu hnízdění. V rozhodnutí o jejím vyhlášení nalezneme omezení o využití území, které by znamenalo poškození, zničení nebo rušení vývoje předmětu ochrany (114/1992 Sb.).

3.1.2 Obecná ochrana druhů

Obecná ochrana druhů chrání všechny druhy živočichů a rostlin před poškozováním, zničením a dalšími činnostmi, které by mohly vést k ohrožení existence těchto druhů. Dalšími neméně důležitými nástroji obecné ochrany druhové je ochrana volně žijících ptáků a ochrana dřevin rostoucích mimo les (www.mzp.cz).

Ochrana volně žijících ptáků je v zájmu ochrany druhů ptáků, kteří volně žijí na evropském území členských států Evropských společenství. Je zakázáno jejich úmyslné usmrcování nebo odchyt jakýmkoliv způsobem, úmyslné poškozování, odstraňování nebo ničení jejich hnízd a sběr vajec ve volné přírodě, a to i prázdných. Úmyslné vyrušování těchto ptáků, zejména během rozmnožování a odchovu mláďat, je zakázáno z hlediska cílů směrnice o ptácích (Miko a kol., 2005).

Dřeviny jsou chráněny podle ustanovení § 7 zákona 114/1992 Sb. před poškozováním a ničením, pokud se na ně nevztahuje přísnější ochrana. Péče o dřeviny je povinností vlastníků, zejména jejich ošetřování a udržování (114/1992). Ochrana dřevin rostoucích mimo les spočívá v ochraně veškerých keřů a stromů rostoucích mimo lesní pozemky. Ty jsou chráněny podle ustanovení § 7 až 9, pokud nepodléhají přísnější nebo jiné ochraně. Ochrana dřevin rostoucích mimo les je založena na třech principech. První je princip ochrany, jež spočívá v zákazu ničení

a poškozování těchto dřevin. Druhý princip je péče, která je povinností vlastníků, a třetí princip zakazuje kácení bez povolení, pokud zákon nestanoví výjimku (Stejskal, 2006).

3.1.3 Obecná ochrana neživé části přírody a krajiny

Obecná ochrana neživé části přírody a krajiny poskytuje ochranu paleontologickým nálezům, jeskyním a přírodním jevům na povrchu, které s jeskyněmi souvisejí (www.mzp.cz). Jeskyně jsou podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich. Ničit, poškozovat, upravovat jeskyně nebo měnit jejich dochovaný stav je zakázáno. Výjimku z tohoto zákazu může udělit orgán ochrany přírody pouze v případě zájmu ochrany jeskyně, kdy jiný veřejný zájem, chráněný tímto nebo jiným zákonem výrazně převažující nad zájmem ochrany jeskyně. Stejně ochrany jako jeskyně požívají i přírodní jevy na povrchu, jako jsou krasové závrtky, škrapy, ponory a vývěry krasových vod, které s jeskyní souvisejí (Miko a kol., 2005).

3.2 Zvláštní ochrana přírody a krajiny

Zvláštní ochrana přírody je přísnější než ostatní a obsahuje obzvláště cenné části přírody a krajiny. Ochranu dělíme na územní a druhovou (Kolář a kol., 2012).

3.2.1 Zvláště chráněná území

Zvláště chráněná území jsou jedním z nejvýznamnějších nástrojů ochrany přírody. Podle zákona o ochraně přírody a krajiny se vyhláší přírodovědecky či esteticky významná nebo jedinečná území. Za taková území se považují nejčastěji lokality s unikátní nebo reprezentativní biologickou rozmanitostí a to na úrovni druhů, společenstev i populací. Území s jedinečnou geologickou stavbou, území reprezentující charakteristické prvky krajinného rázu kulturní krajiny a významná území z hlediska vědeckého výzkumu také patří pod zvláště chráněná území. Cílem ochrany je zlepšení, udržení a ponechání dochovaného stavu území nebo jeho části samovolnému vývoji (Miko a kol., 2005).

Zákon o ochraně přírody a krajiny vymezuje šest kategorií zvláště chráněných území, která se liší kvalitou chráněných hodnot a rozlohou. Zákon podle rozlohy rozeznává velkoplošná a maloplošná chráněná území. Do velkoplošných chráněných území patří národní parky (NP) a chráněné krajinné oblasti (CHKO).

Mezi maloplošná chráněná území patří národní přírodní rezervace (NPR), přírodní rezervace (PR), národní přírodní památky (NPP) a přírodní památky (PP), (Málková a Lacina, 2001). Všechna vyhlášená zvláště chráněná území jsou evidována v ústředním seznamu ochrany přírody, který má na starosti Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Na území České republiky jsou nyní evidovány 4 národní parky, 25 chráněných krajinných oblastí a cca 2300 rezervací a památek všech kategorií (Miko a kol., 2005). Mapu NP a CHKO naleznete v příloze č. 2.

Tabulka č. 2: Přehled a rozlohy CHKO v ČR

CHKO	Rok vyhlášení	Rozloha ha
Beskydy	1973	116 000
Bílé Karpaty	1980	71 500
Blaník	1981	4 000
Blanský les	1989	21 235
Broumovsko	1991	41 100
České středohoří	1976	107 000
Český kras	1972	13 200
Český les	2005	47 300
Český ráj	1955	181 152,3
Jeseníky	1969	74 000
Jizerské hory	1968	35 000
Kokořínsko – Máchův kraj	2014	41 043,334
Křivoklátsko	1978	63 000
Labské pískovce	1972	24 500
Litovelské Pomoraví	1990	9 600
Lužické hory	1976	27 000
Moravský kras	1956	9 200
Orlické hory	1969	20 000
Pálava	1976	7 000
Poodří	1991	8 150
Slavkovský les	1974	64 000
Šumava	1963	99 400
Třeboňsko	1979	70 000
Žďárské vrchy	1970	71 500
Železné hory	1991	38 000

Zdroj: <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/zchru/index.php?frame>

Tabulka č. 3: Přehled a rozlohy národních parků v ČR

Národní park	Rok vyhlášení	Rozloha v ha
Krkonošský národní park	1963	36 300
Národní park Podyjí	1991	6 300
Národní park Šumava	1991	69 000
Národní park České Švýcarsko	2000	7 900

Zdroj: <http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/velkoplosna-chranena-uzemi>

3.2.2 Zvláštní druhová ochrana

Zvláštní druhová ochrana je založena na zpřísněném režimu nakládání s vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů a rostlin. Jejich seznam a stupeň ohrožení určuje Ministerstvo životního prostředí ČR. Vědeckým podkladem pro zvláštní ochranu jsou Červené knihy a Červené seznamy. Červené seznamy představují soupisy ohrožených druhů živočichů a rostlin, které jsou rozděleny do jednotlivých kategorií podle stupně ohrožení. Většinou jsou dány k určitému geograficky vymezenému území. Jsou sestavovány v měřítku celosvětovém, kontinentálním, regionálním, národním i lokálním. Vedle Červených seznamů existují také Modré seznamy. Jsou to soupisy zachráněných druhů a existují ještě Černé seznamy, které sepisují vyhynulé druhy (Damohorský a kol., 2003). Červené knihy na rozdíl od seznamů neposkytují kompletní výčet ohrožených druhů, ale popisují pouze jejich reprezentativní výběr. U každého zapsaného druhu jsou podrobně popsány informace nezbytné pro další ochranu. Popsané informace obsahují význam zapsaného druhu, biologii, rozšíření či důvody ohrožení. Dalším cílem Červených knih je poskytnutí informací široké veřejnosti o našich přírodních vzácnostech (Kolář a kol., 2012). Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů jsou rozděleny do tří kategorií – kriticky ohrožené, silně ohrožené, ohrožené (Stejskal, 2006).

Mezi zvláště chráněné části přírody patří i památné stromy. Rozhodnutím místních orgánů ochrany přírody jsou tímto způsobem chráněny stromořadí, skupiny stromů a významné stromy. Obvykle se jedná o stromy výjimečné svým stářím, vzrůstem a některé jsou chráněny pro svojí zajímavou historii. Každý památný strom má ochranné pásmo, ve kterém je zakázáno provádět činnosti poškozující strom (Kolář a kol., 2012).

4 Změna legislativy v ochraně přírody a krajiny po vstupu ČR do EU

Zásadní novelu ve vztahu ke komunitárnímu právu nalezneme pod zákonem č. 218/2004 Sb. Hlavním cílem zákona bylo začlenění habitatové a ptačí směrnice do komunitárního práva na úseku ochrany přírody. Na základě této právní úmluvy bylo možno v České republice zřídit českou část evropské soustavy chráněných území Natura 2000. Tím se doplnila v patřičné míře požadovaná druhová ochrana (Prchalová, 2006). Transpozice evropského unijního práva v oblasti územní ochrany přírody je založena na následujících východiscích. Prvním východiskem je právní úprava územní ochrany přírody v celoevropském kontextu, která nenahrazuje ani nevylučuje národní územní ochranu přírody. Existuje současně, vhodně ji doplňuje a jednotlivá chráněná území se často překrývají. Rozdíly nalezneme v oblastech úpravy a to v kritériu vymezení předmětu ochrany a režimu vyhlášení ochrany. Druhý bod zahrnuje členské státy, které mají právo chránit i další území podle svých potřeb, hodnot, zachovalosti své přírody a tradic. Ve třetí zásadě nalezneme, že ochrana přírody v členském státě je součástí systému ochrany přírody v celé Evropské unii. Projevem této zásady je ochrana lokalit celoevropsky významných z hlediska jejich stavu. Kontrola, opatření a vyhlášení předmětu ochrany je také projevem zásady ochrany ze strany unijních států. V oblasti druhové ochrany má transpozice unijního práva obdobná východiska. V prvním bodě se sjednocuje právní oblast ochrany druhů, na kterých má EU zájem z hlediska odvrácení nebezpečí vyhubení. EU se snaží o zachování a zajištění ochrany jejich přírodních stanovišť i stavu populace. V druhém bodě mají možnost členské státy zavést přísnější ochranná opatření, než stanoví příslušné unijní předpisy na ochranu přírody, pokud to není v rozporu s evropským unijním právem. Třetím bodem je ochrana druhové biodiverzity v členském státě, která je součástí ochrany přírody v celé Evropské unii. Česká republika musí chránit i takové druhy, které jsou na jejím území běžné, ale v západní Evropě se tyto druhy už moc nevyskytují. Mezi ně například patří sojka, datel a bobr (Stejskal, 2012).

4.1 Evropská soustava chráněných území – Natura 2000

Natura 2000 je soustava chráněných území, které vytvářejí všechny státy Evropské unie podle jednotlivých principů. Cílem je zabezpečit ochranu druhů rostlin, živočichů a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejvzácnější a nejvíce ohrožené nebo omezené svým výskytem jen na určitém území (Pokorný a Roth, 2001). Vytvoření soustavy Natura 2000 vychází ze směrnice 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků, která nahradila směrnici 79/409/EHS. Dále vychází ze směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Směrnice ve svých přílohách vyjmenovávají, pro které druhy živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť mají být vymezeny lokality soustavy Natura 2000. Některé druhy nebo typy přírodních stanovišť mohou být označeny jako prioritní. Pro prioritní druhy a typy přírodních stanovišť platí přísnější kritéria ochrany než pro ostatní. Požadavky směrnic jsou implementovány do národní legislativy hlavně prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (www.nature.cz). Podle směrnice o stanovištích jsou vyhlášeny evropsky významné lokality (EVL) za účelem ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Podle směrnice o ochraně volně žijících ptáků jsou vyhlášeny ptačí oblasti (PO). Dohromady evropsky významné lokality a ptačí oblasti tvoří soustavu chráněných území Natura 2000 (Málková a Lacina, 2001).

4.1.1 Evropsky významné lokality - EVL

Jsou to lokality, které významně přispívají k udržení nebo obnově příznivého stavu evropských přírodních stanovišť nebo alespoň jednoho evropsky významného druhu. Na rozdíl od zvláště chráněných území nemají evropsky významné lokality určené základní ochranné podmínky. Nedojde-li k poškození předmětu ochrany, potom je možné na jejich území hospodařit (www.utok.cz). V České republice je realizována ochrana evropsky významných lokalit trojím možným způsobem. První možností je zajištění smluvní ochrany, kde je mezi vlastníkem pozemků a orgánem ochrany přírody uzavřena smlouva, ve které jsou specifikovány podmínky ochrany a péče evropsky významných lokalit. Druhou možností je vyhlášení evropsky významných lokalit za zvláště chráněná území. U velkých území přicházejí v úvahu hlavně CHKO a u menších přírodní památky. Některé evropsky významné lokality

se překryly s vyhlášenými zvláště chráněnými územími a automaticky proto spadla do jejich režimu ochrany. Třetí možností je základní ochrana, kdy je jenom jedna podmínka pro hospodaření na území EVL, která stanovuje, že nesmí dojít k závažnému nebo nevratnému poškození, zničení předmětu ochrany. Jedná se o pasivní ochranu území, která je nejméně vhodným způsobem ochrany. Na ochranu dlouhého toku řeky s evropsky významným druhem ryby dostačuje řeku neznečistit. Ochrana tak dlouhého toku řeky by byla nemyslitelná. Vždy je nutné předem pořídit souhlas orgánu ochrany přírody pro zásahy, které by mohly zničit nebo poškodit předmět ochrany evropsky významných lokalit (Kolář a kol., 2012). Mapu EVL v České republice nalezneme v příloze č. 3.

4.1.2 Ptačí oblasti - PO

Ptačí oblasti jsou chráněná území, která se vyhláší za účelem ochrany ptáků. Vytváří se na základě směrnice 2009/147/ES. Jednotlivá ptačí území jsou v České republice vyhlášována samostatně formou nařízení vlády (www.nature.cz). Díky přípravě návrhu ptačích oblastí pro Českou republiku v roce 2000 vznikla spolupráce mezi Českou společností ornitologickou a Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Během tří let shromáždili aktuální údaje o početnosti a rozšíření druhů, které nalezneme v druhé příloze směrnice o ochraně stěhovavých druhů a volně žijících ptáků. Začaly se postupně prověřovat navržené lokality, ale většina z nich nesplňovala stanovená odborná kritéria. Výsledkem třech let práce byl návrh ptačích oblastí obsahujících 41 území, který se předal v říjnu 2002 Ministerstvu životního prostředí ČR (Hora a kol., 2002). Během roku 2003 byla spuštěna druhá fáze vytváření soustavy ptačích oblastí. Příprava podkladů pro jejich vyhlášení, umožnila očekávaná novela zákona o ochraně přírody a krajiny v podobě samostatného zákona č. 218/2004 Sb., platný od dubna 2004. Zákon ustanovil ptačí oblasti jako novou kategorii chráněného území a stanovil, že ptačí oblasti budou zřizovány nařízením vlády. Směrnice o ptácích neuvádějí žádná kritéria pro výběr lokalit. Členské státy Evropské unie mají volnost při výběru vhodných míst, ale musí být výběr proveden podle platných ornitologických kritérií (www.nature.cz). Předmětem ochrany ptačích oblastí je například orel mořský, čáp černý, tetřívka obecná a slavík modráček. Mezi největší ptačí oblasti patří Šumava, Krkonoše a Doupovské hory. Důvodem proč jsou ptáci chráněni zvláště, je jejich velká pohyblivost a popularita. Zejména v západní Evropě, kde část obyvatelstva propadla v zálibě v jejich pozorování a prosadila zvláštní přístup

v jejich ochraně. Ochranou ptačích stanovišť také ochráníme i jiné druhy. Ptáci fungují jako deštníkové druhy. Deštníkové druhy jsou chráněny, včetně svého biotopu, a tím zajišťují ochranu i dalším druhům žijících na stejných místech (Kolář a kol., 2012). Mapu ptačích oblastí naleznete v příloze č. 4.

5 Státní program ochrany přírody a krajiny ČR

V České republice se ochrana biodiverzity v rámci státní environmentální politiky přijímá ze strategických dokumentů. V zájmu nápravy stavu přírody přijala vláda ČR systémové řešení a to usnesením č. 415 ze dne 17. 6. 1998. Tento strategický dokument je zaměřený na ochranu přírodního prostředí a udržitelného využívání jeho složek. Tento Státní program ochrany přírody a krajiny ČR není právně závazný. Zahrnuje souhrnnou analýzu stavu krajiny a přírody, zhodnocení příčin a vyhodnocení účinnosti dosavadních nástrojů ochrany. Státní program ochrany přírody a krajiny ČR obsahuje akční a programové úkoly, prioritní opatření a úkoly v ochraně přírody a krajiny ve vztahu k lesnímu hospodářství, regionální politice, územnímu urbanismu a plánování, zemědělství, vodnímu hospodářství, rekreaci a turistice, těžbě nerostných surovin, dopravě a dále plní právní, ekonomické a informační úkoly. Tento program se orientuje na přírodní složky životního prostředí, zvláště na půdu, vodu, les a pak na vlastní přírodu a krajinu. Hodnotí se účinnost nástrojů ochrany a vlastní stav ekosystémů. Ze strategického hlediska se stanoví cíle a principy státního programu. A na závěr se určují prioritní opatření a úkoly na úseku legislativy, programů, informací a ekonomiky (Stejskal, 2006).

V roce 2002 se vláda ČR zavázala Státní program aktualizovat. V době v platnosti Státního programu se přidala Česká republika do Evropské unie. Přineslo to řadu změn v ochraně přírody a krajiny. Ministerstvo životního prostředí začalo v roce 2004 připravovat Strategii ochrany biologické rozmanitosti ČR jako reakci na Strategii ochrany biologické rozmanitosti Evropských společenství. Jednotlivé cíle Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR rozpracovává aktualizace Státního programu. Smluvní strana Úmluvy o biologické rozmanitosti je základním resortním a meziresortním dokumentem. Úmluva naplňuje základní meziresortní a mezioborový dokument jako cíl Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR. V tomto dokumentu se zrcadlí i požadavky Evropské úmluvy o krajině, jako je plánování, péče a ochrana krajiny. Zpráva o vývoji stavu 2009, Analýza přírody a krajiny České republiky se stala dalším z východisek pro aktualizaci Státního programu. Tato zpráva podrobně analyzuje vývoj a stav přírodního prostředí. Zájemce v ní nalezne řadu aktuálních údajů o změnách, stavu a vývojových trendech krajiny ČR. Aktualizovaný Státní program, na rozdíl od zmiňovaného podrobného dokumentu, se omezuje na základní popis vývoje a stavu přírody a krajiny (Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009).

Další strategické dokumenty byly vzaty v úvahu při zpracování aktualizace Státního programu ČR. Přihlíželo se zejména ke Státní politice životního prostředí ČR, Plánu hlavních povodí ČR, ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchově a osvětě ČR, k Národnímu programu snižování emisí ČR, ke Strategii udržitelného rozvoje ČR, k Národnímu lesnickému programu ČR pro období do roku 2013, k Politice územního rozvoje ČR 2008, ke Strategii regionálního rozvoje České republiky 2007 – 2013, ke Koncepci státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2007 – 2013, ke Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj 2008 – 2015 a k Surovinové politice v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů i ke Státní energetické koncepci České republiky (Pokorný a Vanžura, 2011).

Stav přírodního a krajinného prostředí stručně analyzuje aktualizovaný program. Tento program formuluje dlouhodobé opatření a cíle, nezbytná k jejich opatření. Předložený státní program zpracovává problematiku ochrany krajiny obecně (Pokorný a Vanžura, 2011). Dále rozepisuje problematiku i podrobněji a to podle jednotlivých typů krajinných ekosystémů, chráněných území a druhové ochrany. I předkladatel si uvědomuje, že moderní ochrana přírody se může uskutečnit pouze promyšlenou kombinací legislativních, odborně – výzkumných, ekonomických a osvětových nástrojů. Aktualizace Státního programu vychází ze současně platných právních předpisů ČR. Také bere v úvahu ustanovení mezinárodních mnohostranných úmluv, kde je ČR smluvní stranou. Aktualizace státního programu respektuje princip udržitelného rozvoje a závazky ČR jako členského státu Evropské unie (Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009).

Mezi cíle ochrany krajiny patří udržení a zvyšování ekologické stability krajiny s mozaikou vzájemně propojených biologicky funkčních částí a prvků odolávajících vnějším negativním vlivům včetně změn klimatu. Udržování a zvyšování estetické a přírodní hodnoty krajiny. Zajištění udržitelného využívání krajiny jako celku. Především omezujeme zástavbu krajiny zachováním její prostupnosti a snížením další fragmentace s přednostním využitím ploch v sídelních útvarech a případné vazby na ně. Dále se snaží zajistit odpovídající péči o optimalizovanou soustavu ZCHÚ a vymezený ÚSES jako nezastupitelný základ přírodní infrastruktury krajiny, která zajišťuje zachování biologické rozmanitosti a fungování přírodních, pro život lidí nezbytných, procesů. Tyto cíle poukazují na dlouhodobě neudržitelný způsob využívání složek krajiny, zejména na zhoršení životních podmínek a poklesu rozmanitosti druhů i jejich stanovišť. Převládá znehodnocený ráz a vzhled krajiny,

snižuje se její životaschopnost a omezují se následné schopnosti krajiny (Pokorný a Vanžura, 2011).

5.1 Státní politika životního prostředí České republiky 2012 – 2020

Nová Státní politika životního prostředí České republiky 2012 – 2020 vymezuje plán na realizaci ochrany životního prostředí v ČR do roku 2020. Hlavním cílem je zajistit kvalitní a zdravé životní prostředí pro občany žijící v České republice. Minimalizuje negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí, výrazně přispívá k efektivnímu využívání veškerých zdrojů, včetně dopadů přesahujících hranice státu a přispívá tak ke zlepšování kvality života v Evropě i celosvětově. Státní politika životního prostředí je zaměřena na tyto tematické oblasti (www.mzp.cz). Mezi tyto oblasti patří ochrana a udržitelné využívání zdrojů včetně ochrany přírodních zdrojů, předcházení vzniku odpadu a jeho maximálního využití i omezení negativního vlivu na životní prostředí. Patří sem zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu i ochrana udržitelného využívání půdního a horninového prostředí. Další tematickou oblastí je ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší s cílem dosáhnout snížení emisí skleníkových plynů a omezit negativní dopady změny klimatu na území ČR. Do tohoto cíle patří i snížení úrovně znečištění ovzduší a podpora efektivního, vůči přírodě šetrného využívání obnovitelných zdrojů energetických úspor i energií. Další oblast je ochrana přírody a krajiny vyznačující se především v ochraně a posílení ekologických funkcí krajiny, zlepšení kvality prostředí ve městech, zachování přírodních a krajinných hodnot. Poslední tematickou oblastí je bezpečné prostředí, do kterého patří předcházení následků přírodních nebezpečí (sucha, eroze, povodně, svahové nestability, apod.), a tak i předcházení antropogenních rizik (Ministerstvo životního prostředí ČR, 2012).

Jako člen EU bude ČR v oblasti životního prostředí klást důraz na plnění závazků plynoucích ze schválené environmentální legislativy EU. Česká republika bude nadále důvěryhodným a aktivním partnerem při projednávání nových legislativních, nelegislativních a strategických dokumentů EU. Česká republika bude aktivně rozvíjet jak multilaterální i bilaterální environmentální spolupráci, která bude napomáhat k řešení globálních, národních a regionálních problémů, ale i uplatňovat zkušenosti českých odborníků a podporovat vývoz českých technologií souvisejících

s ochranou životního prostředí. Vzhledem k omezenému finančnímu zdroji ze státního rozpočtu se předpokládá využití prostředků z fondu EU na realizaci navržených opatření (www.mzp.cz).

6 Strategie Evropské unie v oblasti biologické rozmanitosti

Dne 4. května 2011 zveřejnila Evropská komise sdělení, ve kterém představila novou strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020. Dokument obsahuje celkem šest cílů a dvacet konkrétních opatření, která by měla pomoci při dosažení hlavního cíle EU přijatého na jednání Evropské rady ve dnech 25. 3 – 26. 3. 2010. Hlavní cíl je zastavit úbytek biologické rozmanitosti a degradaci ekosystémových služeb v EU do roku 2020. V maximálním možném rozsahu obnovit a současně zvýšit příspěvek EU k zabránění úbytku biologické rozmanitosti v celosvětovém měřítku (www.mzp.cz). Víze do roku 2050 je taková, že biologická rozmanitost Evropské unie i ekosystémové služby, které poskytuje, jsou jejím přírodním kapitálem. Do roku 2050 budou oceňovány, chráněny a odpovídajícím způsobem obnovovány, vzhledem k vnitřní hodnotě biologické rozmanitosti i jejímu zásadnímu příspěvku k blahobytu lidstva a hospodářské prosperitě tak, aby se zabránilo katastrofickým změnám způsobeným ubýváním biologické rozmanitosti (Evropská komise, 2011).

Biologická rozmanitost je mimořádná rozmanitost ekosystému, druhů i genů, které nás obklopují. Je naší životní pojistkou, protože nám dává potraviny, čistou vodu a čistý vzduch, poskytuje přístřeší a léčiva, zmírňuje následky přírodních katastrof, pohrom způsobených škůdci, chorobami a přispívá k regulaci klimatu. Naším přírodním kapitálem je přírodní biologická rozmanitost, protože poskytuje ekosystémové služby, na nichž je založena naše ekonomika. Její úbytek a poškozování ohrožuje stanoviště, druhy, bohatství a pracovní příležitosti, které získáváme z přírody, a tím ohrožujeme náš blahobyt. Nejvýznamnější celosvětovou environmentální hrozbu představuje úbytek biologické rozmanitosti spolu se změnou klimatu. Ke zmírňování změny klimatu velkou měrou přispívá biologická rozmanitost. Pro odvrácení hrozby úbytku biologické rozmanitosti je zároveň podstatné dosáhnout cíle ve spojení s adaptačními opatřeními na zmírňování nevyhnutelných dopadů změny klimatu. Současné rychlé tempo vymírání druhů nemá obdoby. Hlavně lidské činnosti vedou k mizení druhů 100 až 1000krát rychleji, než je přirozené (Alexandratos, 1995).

Pouze 17 % stanovišť a druhů je v Evropské unii v příznivém stavu. Jenom klíčových 11 % ekosystémů je pokrytých právními předpisy EU a to i přes opatření

přijaté s cílem zabránit ubývání biologické rozmanitosti. Nad přínosy těchto opatření převládají rostoucí a nepřetržité tlaky, které zůstávají beze změny nebo neustále rostou. Biologická rozmanitost v Evropě je vystavena šíření nepůvodních invazních druhů, nadměrnému využívání biologické rozmanitosti a jejich složek, změnám využívání území, znečišťování a změně klimatu. Mezi nepřímé příčiny patří růst počtu obyvatel, malá informovanost o biologické rozmanitosti a skutečnost, že se nepřihlíží k ekonomické hodnotě biologické rozmanitosti. Cílem této strategie je zvrátit trend ubývání biologické rozmanitosti a urychlit přechod EU k efektivní ekonomice z hlediska používání přírodních zdrojů, tzv. zelené ekonomice. Jedná se o nedílnou součást „Strategie Evropy 2020“ a hlavně stěžejní iniciativy nazývané „Evropa účinněji využívající zdroje“ (Evropská komise, 2011).

6.1 Cíle a opatření

6.1.1 Cíl 1: Naplnění směrnice o ptácích a stanovištích

Zastavit zhoršování stavu všech druhů a stanovišť, na které se vztahují právní předpisy EU upravující ochranu přírody. Dochází ke snaze docílit významného a měřitelného zlepšení stavu do roku 2020 tak, aby ve srovnání se současným stavem bylo o 100 % víc hodnocených stanovišť a o 50 % víc hodnocených druhů podle směrnic o stanovištích, které vykážou lepší stav z hlediska ochrany. Nebo o 50 % více hodnocených druhů podle směrnic o ptácích vykáže bezpečný nebo zlepšený stav (www.biodiversity.europa.eu).

6.1.1.1 Opatření 1: Dokončení tvorby soustavy Natura 2000 a zajištění správné péče.

- a) Komise a členské státy zajistí, že do roku 2012 bude z velké části dokončena fáze vytvoření soustavy Natura 2000, včetně mořského prostředí (Evropská komise, 2011).
- b) Komise a členské státy budou stále začleňovat ochranu stanovišť a druhů a podávat požadavky na management klíčových politik, které upravují využívání vodních zdrojů a území, a to jak v oblastech v soustavě Natura 2000 i mimo ně (www.biodiversity.europa.eu).

- c) Členské státy zajistí včasné vypracování a realizaci plánu péče i rovnocenných nástrojů u všech lokalit soustavy Natura 2000, kde se stanoví opatření pro aktivní obnovu a ochranu (Evropská komise, 2011).
- d) Členské státy společně s Komisí do roku 2012 zavedou postup na podporu sdílení osvědčených postupů, zkušeností a přeshraniční spolupráci v managementu soustavy Natura 2000. To vše v rámci biogeografických oblastí, které jsou stanoveny ve směrnici o stanovištích (European Union, 2011).

6.1.1.2 Opatření 2: Zajištění přiměřeného financování území soustavy Natura 2000

Podle příštího finančního víceletého rámce poskytne Komise s členskými státy finanční zdroje a pobídky pro soustavu Natura 2000, včetně finančních nástrojů EU. V roce 2011 Komise zveřejní víceletý finanční rámec financování soustavy Natura 2000 (Evropská komise, 2011).

6.1.1.3 Opatření 3: Zapojení a zvýšení informovanosti zúčastněných stran a zlepšení prosazování právních předpisů

- a) Do roku 2013 členské státy společně s Komisí zahájí a připraví rozsáhlou komunikační kampaň o soustavě Natura 2000 (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Členské státy i Komise připraví metodické příručky alepší spolupráci s klíčovými resorty, aby klíčové sektory lépe pochopily požadavky právních předpisů EU v oblasti ochrany přírody a jejich význam při podpoře hospodářského rozvoje (Evropská komise, 2011).
- c) Prosazování směrnic v oblasti ochrany a přírody usnadní členské státy a Komise tím, že pro státní zástupce a soudce připraví specifické školící programy k soustavě Natura 2000, jejich lepší propagace a dodržování právních předpisů (European Union, 2011).

6.1.1.4 Opatření 4: Zlepšení a harmonizace monitoringu a podávání zpráv

- a) Komise společně s členskými státy do roku 2012 vypracuje nový systém EU pro podávání zpráv podle směrnice o ptácích. Dále zpracuje systém podávání zpráv podle 17 článku směrnice o stanovištích alepší přístupnost, tok a relevanci údajů o soustavě Natura 2000 (www.biodiversity.europa.eu).

- b) Komise vytvoří speciální nástroj ICT do roku 2012 jako součást Evropského informačního systému o biologické rozmanitosti za účelem lepšího využití a snazší dostupnosti údajů (Evropská komise, 2011).

6.1.2 Cíl 2: Zachování a obnovení ekosystémů a jejich služeb

Do roku 2020 se posílí a zachovají ekosystémy s jejich službami vytvořením zelené infrastruktury a obnovením nejméně 15 % poškozených ekosystémů (www.chm.nature.cz).

6.1.2.1 Opatření 5: Zlepšení znalostí o ekosystémech a jejich službách v EU

Členské státy na svých územích s pomocí Komise do roku 2014 posoudí a zmapují stav ekosystémů a jejich služeb. Dále posoudí ekonomickou hodnotu služeb a budou propagovat zařazení těchto hodnot do účetních systémů a systémů podávání zpráv na úrovni EU i vnitrostátní úrovni do roku 2020 (European Union, 2011).

6.1.2.2 Opatření 6: Stanovení priorit obnovy a podporování zelené infrastruktury

- a) Komise pomůže vypracovat členským státům do roku 2014 strategický rámec na úrovni EU, vnitrostátní a místní úrovni, který stanoví priority pro obnovu ekosystémů (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Do roku 2012 Komise vypracuje strategii zelené infrastruktury na podporu zavádění ve venkovských a městských oblastech EU a také pobídek k zálohovým investicím do projektu zelené infrastruktury včetně zachování ekosystémových služeb. Například lepším cíleným využíváním finančních toků Evropské unie a partnerstvím veřejně-soukromých investic (Evropská komise, 2011).

6.1.2.3 Opatření 7: Zajištění čisté nulové ztráty biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb

- a) Komise vyvine ve spolupráci s členskými státy do roku 2014 metodiku o biologické rozmanitosti pro posouzení dopadu programů, projektů a plánů, které Evropská unie zafinancuje (www.biodiversity.europa.eu).

- b) Komise do roku 2015 podnikne kroky, aby navrhla iniciativu pro zajištění toho, že bude vznikat čistá nulová ztráta ekosystémů a jejich služeb. Například pomocí vyrovnávacích nebo kompenzačních programů (European Union, 2011).

6.1.3 Cíl 3: Zvýšení podílu zemědělství a lesnictví na udržení a posílení biologické rozmanitosti

a) Zemědělství

Maximalizovat rozlohu zemědělsky využívaných ploch jako je orná půda, travní porosty a porosty stálých plodin do roku 2020. Na tyto plochy se budou vztahovat opatření v rámci SZP týkající se biologické rozmanitosti, aby se dosáhlo měřitelného zlepšení stavu stanovišť a druhů. Z hlediska ochrany se to dotýká všech, kteří jsou závislí na zemědělství nebo jsou jím ovlivněny. Státy poskytovaly ekosystémové služby ve srovnání s referenční úrovní EU k roku 2010 a přispěly k posílení udržitelného hospodaření (Evropská komise, 2011).

b) Lesy

Členské státy zavedou lesní hospodářské plány a nástroje do roku 2020 v souladu s dokumentem udržitelného hospodaření v lesích. Platí to pro všechny lesy ve veřejném vlastnictví a pro lesnické podniky nad určitou velikost. Členské státy nebo regiony jsou zapojeny do programů rozvoje venkova. Menším lesnickým podnikům mohou stanovit členské státy doplňující pobídky na podporu schvalování hospodářských plánů a jiných nástrojů, které budou v souladu s požadavky SFM. Hospodářské plány a nástroje jsou financovány v rámci politiky rozvoje venkova EU. Dochází ke snaze měřitelného zlepšení stanovišť a druhů z pohledu ochrany u těch, které závisejí na lesnictví nebo jsou jím ovlivňovány i při poskytování souvisejících ekosystémových služeb ve srovnání s referenční úrovní EU k roku 2010 (www.biodiversity.europa.eu).

6.1.3.1 Opatření 8: Posílení přímé platby za environmentální veřejné statky v rámci společné zemědělské politiky EU

- a) Komise navrhuje, aby díky přímým platbám v rámci společné zemědělské politiky bylo odměňováno poskytování environmentálních veřejných statků, které přesahují rámec podmíněnosti. Patří sem trvalé pastviny, střídání plodin, uvedení půdy do klidu z ekologických důvodů a Natura 2000 (European Union, 2011).

- b) Komise je pro zjednodušení a zlepšení norem podmíněnosti v oblasti dobrého ekologického a zemědělského stavu. Komise dále zváží zařazení rámcové směrnice o vodách. Po naplnění směrnice se stanoví provozní závazky zemědělců, aby se zlepšil stav vodních ekosystémů ve venkovských oblastech (Evropská komise, 2011).

6.1.3.2 Opatření 9: Zlepšení rozvoje venkova na zachování biologické rozmanitosti

- a) Členské státy a Komise přidá kvantifikované cíle biologické rozmanitosti do strategie a programů rozvoje venkova a přizpůsobí činnost místním a regionálním potřebám (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Pro zjednodušení spolupráce mezi lesníky a zemědělci zavedla Komise a členské státy mechanismy, aby se dosáhlo kontinuity krajinných prvků a ochrany genetických zdrojů a vytvoření dalších mechanismů za účelem ochrany biologické rozmanitosti (European Union, 2011).

6.1.3.3 Opatření 10: Zachování zemědělské genetické rozmanitosti v Evropě

Členské státy s Komisí podpoří zavádění zemědělsko-environmentálních opatření, jejichž cílem bude podpora genetické rozmanitosti v zemědělství. Opatření také prověří prostor pro vypracování strategie zachování genetické rozmanitosti (Evropská komise, 2011).

6.1.3.4 Opatření 11: Podpoření majitelů lesů při ochraně a posílení biologické rozmanitosti lesů

- a) Komise a členské státy podpoří přijetí plánů řízení, prostřednictvím programu LIFE+ a rozvoje venkova (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Členské státy s Komisí zavedou inovační mechanismy na financování zachování a obnovy ekosystémových služeb poskytovaných multifunkčními lesy (European Union, 2011).

6.1.3.5 Opatření 12: Zahrnutí opatření biologické rozmanitosti do lesních hospodářských plánů

Členské státy zařídí, aby lesní hospodářské plány a obdobné nástroje zahrnovaly co nejvíce následujících opatření:

- a) Snaha o udržování správné míry mrtvé dřevní hmoty s přihlédnutím k regionálním podmínkám, jako je riziko požáru či možné propuknutí kalamit způsobených hmyzem (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Ochrana volné přírody (Evropská komise, 2011).
- c) Opatření založená na ekosystémech pro zvýšení odolnosti lesů proti požárům jako součást režimů prevence v souladu s činnostmi prováděnými v Evropském systému informací o lesních požárech (www.biodiversity.europa.eu).
- d) Síť Natura 2000 musí vypracovat specifická opatření pro lesní lokality (European Union, 2011).
- e) S celoevropskými hlavními zásadami udržitelného hospodaření s lesy se zajistí zalesňování, rozmanitost druhů a potřeby přizpůsobení se změně klimatu (Evropská komise, 2011).

6.1.4 Cíl 4: Zajištění udržitelného využívání rybolovných zdrojů

Do roku 2015 naplnit úroveň maximálního udržitelného výnosu. Podpora podle rámcové směrnice o strategii pro mořské prostředí vyžaduje do roku 2020 dosažení rozložení populace ryb podle velikosti a věku svědčícího o jejich zdraví, a to prostřednictvím provádění rybolovu bez výrazného negativního vlivu na jiné populace ryb, druhy a ekosystémy. Značí to dobrý environmentální stav mořského prostředí. (www.chm.nature.cz).

6.1.4.1 Opatření 13: Zlepšení nakládání lovených populací

- a) Členské státy s Komisí budou obnovovat a udržovat rybí populace na úrovni, při které lze dosáhnout maximálního udržitelného výnosu ve všech oblastech, ve které působí rybářské flotily EU. Také oblasti regulovaných regionálními organizacemi pro řízení rybolovné činnosti a ve vodách třetích zemích, s nimiž EU uzavřela dohody o partnerství v oblasti rybolovu (Evropská komise, 2011).

- b) V rámci společné rybářské politiky členské státy s Komisí vypracují a budou realizovat dlouhodobé plány péče s pravidly kontroly odlovu na základě maximálního udržitelného výnosu. Plány by měly být vytvořeny tak, aby odpovídaly specifickým časově určeným cílům, které mají být založeny na vědeckých poznatcích a zásadách udržitelnosti (www.biodiversity.europa.eu).
- c) Komise a členské státy znatelně zvýší svou činnost při shromažďování údajů na podporu dosažení maximálního udržitelného výnosu. Dosažením tohoto cíle se vyžádají vědecká doporučení, jak začlenit do roku 2020 ekologické požadavky do definice maximálního udržitelného výnosu (European Union, 2011).

6.1.4.2 Opatření 14: Odstranění nepříznivých dopadů na rybí populace, druhy, stanoviště a ekosystémy

- a) Evropská unie navrhne opatření na postupné zrušení výmětů na zachování zranitelných mořských ekosystémů v souladu s právními předpisy EU a mezinárodními závazky, které zamezí vedlejším odlovům nechtěných druhů. (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Členské státy s Komisí budou podporovat plnění rámcové směrnice o strategii pro mořské prostředí. Také budou poskytovat finanční pobídky pro chráněné mořské oblasti včetně území soustavy Natura 2000 a oblasti zřízených regionálními nebo mezinárodními dohodami v rámci budoucích finančních nástrojů pro mořskou politiku a politiku v oblasti rybolovu. Zahrnuje to úpravu rybolovných činností, obnovu mořských ekosystémů a podporu zapojení těchto odvětví do alternativních aktivit. Například monitorování mořské biologické rozmanitosti a péče o ni, ekoturistiku nebo boj s odpady v mořích (Evropská komise, 2011).

6.1.5 Cíl 5: Boj proti nepůvodním invazním druhům

Nepůvodní invazivní druhy a cesty jejich šíření budou do roku 2020 identifikovány a stanovy se priority v této oblasti. Prioritní druhy a cesty jejich šíření budou pod kontrolou nebo eradikovány, aby se zabránilo introdukci a zdomácnění nových nepůvodních invazních druhů (www.chm.nature.cz).

6.1.5.1 Opatření 15: Zesílení režimů EU v oblasti rostlinolékařské a veterinární

Začlenění doplňkové otázky ochrany biologické rozmanitosti do fytosanitárních a veterinárních režimů chce Komise do roku 2012 (www.biodiversity.europa.eu).

6.1.5.2 Opatření 16: Vytvoření cíleného nástroje proti nepůvodním invazním druhům

Komise vypracováním cíleného legislativního nástroje do roku 2012 zaplní mezeru ve strategiích v boji proti nepůvodním invazivním druhům (European Union, 2011).

6.1.6 Cíl 6: Odvrácení úbytku celosvětové biologické rozmanitosti

Evropská unie zvýší do roku 2020 svůj příspěvek k odvrácení ubývání celosvětové biologické rozmanitosti (www.chm.nature.cz).

6.1.6.1 Opatření 17: Snížení nepřímých příčin ubývání biologické rozmanitosti

- a) Iniciativa EU v oblasti účinnosti využívání zdrojů přijme opatření ke snížení dopadů spotřebních zvyklostí v EU na biologickou rozmanitost zejména u zdrojů s negativními vlivy (European Union, 2011).
- b) Komise posílí příspěvek obchodní politiky k ochraně biologické rozmanitosti a bude se zabývat případnými negativními dopady. Daná problematika se systematicky zařadí do obchodních jednání a dialogů se třetími zeměmi. Bude docházet k identifikaci a vyhodnocování případných dopadů na biologickou rozmanitost plynoucí z liberalizace obchodu a investic. Poté se posoudí dopad obchodu na udržitelný rozvoj ex-ante a hodnocení ex-post. Dále se bude usilovat o to, aby do všech nových obchodních dohod byla zahrnuta kapitola o udržitelném rozvoji obsahující zásadní environmentální ustanovení významná v obchodním kontextu, včetně ustanovení o cílech ochrany biologické rozmanitosti (www.biodiversity.europa.eu).
- c) Členské státy s Komisí a s klíčovými zúčastněnými subjekty budou spolupracovat při stanovení správných tržních signálů pro ochranu biologické rozmanitosti a činnosti v oblasti reformy, postupného vyřazování nebo eliminace škodlivých

subvencí na úrovni EU i členských států při stanovování pobídek pro ochranu biologické rozmanitosti a jejího využívání (Evropská komise, 2011).

6.1.6.2 Opatření 18: Mobilizace dostatečných zdrojů pro ochranu celosvětové biologické rozmanitosti

- a) O podstatném zvýšení zdrojů na ochranu celosvětové biologické rozmanitosti jako součásti mezinárodního procesu se budou významně podílet členské státy s Komisí. Cílem bude odhadnout potřeby financování ochrany biologické rozmanitosti. Na konferenci smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti pořádané v roce 2012 došlo k přijetí cílů mobilizace zdrojů (www.biodiversity.europa.eu).
- b) Komise zlepší financování ochrany celosvětové biologické rozmanitosti ze strany EU. Mimo jiné bude podporovat provádění a zhodnocení přírodního kapitálu v přijímacích zemích. Vytvářením aktualizací vnitrostátních strategií a akčních plánů v oblasti ochrany biologické rozmanitosti se zlepší koordinace v rámci EU s klíčovými dárci mimo EU při poskytování pomoci a realizaci projektů v oblasti ochrany biologické rozmanitosti (European Union, 2011).

6.1.6.3 Opatření 19: Rozvojová spolupráce EU neohrožující biologickou rozmanitost

Komise bude stále prověřovat aktivity v oblasti rozvojové spolupráce s cílem minimalizace všech negativních dopadů. U akcí, které mohou mít významný dopad na biologickou rozmanitost, budou provádět strategické posuzování vlivů na životní prostředí (www.biodiversity.europa.eu).

6.1.6.4 Opatření 20: Regulace přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivé a vyvážené sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání

Právní předpisy budou navrženy Komisí k vypracování Nagojského protokolu o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém i vyváženém sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání v Evropské unii. EU chce co nejdříve, ale nejpozději do roku 2015, ratifikovat protokol, jak to požaduje celosvětový cíl (European Union, 2011).

Strategie o biologické rozmanitosti stanoví rámec akcí Evropské unie, které jí umožní dosáhnout cílů do roku 2020 a pomohou jí posunout se k vizi stanové na rok 2050. Na začátku roku 2014 bude strategie předmětem střednědobému přezkumu, aby bylo možné zpracovat jeho výsledky při přípravě páté národní zprávy za EU, jak to vyžaduje Úmluva o biologické rozmanitosti. Opatření a cíle budou znovu přezkoumány, až budou k dispozici nové informace a dojde k pokroku u cílů stanovených ve strategii. Ještě dlouho potrvá, než mnohá opatření pro posílení našich přírodních zdrojů a zajištění ochrany biologické rozmanitosti přinesou reálná zlepšení. S naplňováním této strategie je třeba začít teď, aby EU mohla splnit své stanovené cíle pro rok 2020 (Evropská komise, 2011).

7 Česká republika a mezinárodní úmluvy v ochraně přírody a krajiny

Konvence chránící biotopy a úmluvy o ochraně druhů definují jedinečné vlastnosti ekosystémů na mezinárodní úrovni. V rámci chráněných stanovišť můžeme pečovat o velké množství jednotlivých druhů. Mezi nejdůležitější dohody patří Úmluva o mokřadech, která má mezinárodní význam zejména pro biotopy vodního ptactva. Je také známá pod názvem Ramsarská úmluva o mokřadech. Další úmluvy jsou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, též Úmluva o světovém dědictví a programu UNESCO (Primack, 2001), Úmluva o biologické rozmanitosti, Bonnská úmluva, Bernská úmluva, Karpatská úmluva a CITES - Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (www.aopk.cz). Země, která souhlasí se zařazením svých chráněných území pod tyto úmluvy a programy, přijímá řízení podle přijatých pravidel. Státy, které přijaly úmluvy, se nevzdávají suverenity nad svými oblastmi, ale ponechávají si nad nimi plnou kontrolu (Primack, 2001).

7.1 Ramsarská úmluva

V roce 1971 organizace UNESCO předložila k podpisu v íránském městě Ramsar mezinárodní Úmluvu o mokřadech majících mezinárodní význam především pro biotopy vodního ptactva. Od roku 1975, kdy vstoupila v platnost, se více než 160 států celého světa stalo jejími členy. Bývalá Československá federativní republika se přidala k této úmluvě v roce 1990. ČR jako nástupnický stát se automaticky stal členskou zemí úmluvy dnem svého vzniku, který byl 1. ledna 1993. Ramsarská úmluva jako jediná chrání určitý typ biotopu – mokřady. Z původního zaměření na ornitologicky významné mokřady se dospělo k současnému stavu po více než čtvrt stoletém vývoji. Prostřednictvím této úmluvy se po celém světě zajišťuje ochrana stále vzrůstajícího počtu mokřadních území bez ohledu na rozlišování specifických skupin organismů, které je obývají (Machar a Drobilová., 2012).

Mokřady se často zasypávají, odvodňují, vysouší a původní meandrující koryta vodních toků se svedou do umělých kanálů, zaplavují se přehradami a budují se zde meliorační zařízení. Znečišťování chemickými látkami včetně nebezpečných odpadů je jedním z hlavních negativních faktorů ohrožení a má negativní dopad

na populace vodních ptáků, protože se v mokřadech rozmnožují, hnízdí, zimují, mají tahové zastávky a pelichaniště. Povinností každého členského státu Ramsarské úmluvy je zařazení alespoň jednoho mokřadu do seznamu mokřadů mezinárodního významu. Konference smluvních stran Ramsarské úmluvy stanoví kritéria pro určování mokřadů. Členské státy podle čl. 2 vybírají mokřady do seznamu na základě jejich mezinárodního významu z hlediska botaniky, ekologie, zoologie, limnologie a hydrologie. Nyní je v seznamu mokřadů mezinárodního významu zaznamenáno 2185 mokřadů. Seznam se pravidelně aktualizuje a rozesílá všem smluvním stranám (Stejskal, 2006).

Závazky v rámci zvláštní ochrany jsou garantovány dvojitým způsobem, a to poskytováním ochrany ohrožených druhů živočichů i vodních ptáků a vytvářením sítí v chráněných území též mokřadních. V jednotlivých kategoriích se chrání několik desítek mokřadních a vodních ptáků ve všech jejich vývojových stádiích. Mezi ně patří velké množství druhů kachen, brodivých ptáků, hus či dravců, kteří jsou vázáni na vodu, například při hnízdění jako je orlovec říční či moták pochop. V § 50 odst. 1 zákona se deklaruje vedle vlastní ochrany druhů i ochrana biotopů těchto druhů (Hora, 1998).

Česká republika zatím zařadila do seznamu světově významných mokřadních lokalit 14 území. Patří sem Šumavská rašeliniště, Třeboňské rybníky, Novozámecký a Břežský rybník, Lednické rybníky, Litovelské Pomoraví, Poodří, Krkonošská rašeliniště, Třeboňská rašeliniště, Mokřady dolního Podjíví, Mokřady Liběchovky a Pšovky, Podzemní Punkva, Krušnohorská rašeliniště, Horní Jizera, Pramenné vývěry a rašeliniště Slavkovského lesa (www.aopk.cz).

7.2 Úmluva o biologické rozmanitosti

Úmluva o biologické rozmanitosti byla přijata v Rio de Janeiru v červnu 1992 a pro Českou republiku je platná od 3. 3. 1994 (Hora, 1998). V oblasti životního prostředí patří k nejvýznamnějším mezinárodním úmluvám. Ministerstvo životního prostředí ČR a Ministerstvo zemědělství ČR je pověřeno plněním úmluvy. Vzhledem k tomu, že úmluva se dotýká i dalších resortů, byl pro zajištění meziresortní spolupráce založen Český výbor pro Úmluvu o biologické rozmanitosti v listopadu 1996, později doplněný o zástupce nevládních organizací. Pro řešení odborných otázek byl ustanoven v Českém výboru poradní sbor. (www.chm.nature.cz).

Úmluva si klade tři základní cíle:

- a) ochrana biologické rozmanitosti, která je chápána jako rozmanitost všech živých systémů a organismů
- b) udržitelné využívání jejich složek
- c) spravedlivé a rovnocenné rozdělování přínosů plynoucích z genetických zdrojů včetně biotechnologií (Málková a Lacina., 2001).

První zásadou úmluvy je, že se formy života mají uchovávat tam, kde se vyskytují přirozeně. Je to zásada ochrany přírody in situ neboli na místě samém. V případě, kdy z nějakého důvodu nelze uchovat na místě samém cenné organismy s jejich prostředím, nastupuje druhotná zásada ochrany ex situ, tedy ochrana a záchranná opatření mimo místo přirozeného výskytu nejčastěji realizovaná v botanických a zoologických zahradách, arboretech, akváriích, genových bankách, záchranných stanicích, ale i záchranný přenos v rámci volné přírody z jedné lokality do druhé (Damohorský a kol., 2003).

Řešení široké problematiky vedlo k tomu, že když v prosinci 1993 smlouva vstoupila v platnost, tak v jejím rámci vzniklo pět programů zabývajících se biodiverzitou některých typů ekosystémů. Jsou to mořské a pobřežní ekosystémy, vnitrozemské vodní ekosystémy, lesní ekosystémy, travinné ekosystémy, agroekosystémy a ekosystémy s nedostatkem srážek. Činnosti naplňující úmluvu zahrnují dalších dvacet průřezových témat. Klade se důraz v ochraně biodiverzity na ochranu území, která jsou zahrnuta v seznamech akčních plánů a národních strategií vyžadovaných čl. 6 Úmluvy. Navíc čl. 8 vyžaduje od signatářů ustanovení systémů chráněných území a území, kde jsou prováděna zvláštní opatření k ochraně biodiversity. Seznam významných ptačích území sestavený na základě vědeckých kritérií a harmonizovaný s požadavky Ramsarské úmluvy i směrnice o ptácích je vhodnou součástí takového systémového území (Málková a Lacina., 2001).

Cartagenský protokol o biologické rozmanitosti byl přijat k Úmluvě jako první protokol po složitých mezinárodních jednáních v lednu 2000. Hlavním cílem protokolu je zajistit bezpečnost a ochranu při zacházení, přenosu a využívání živých modifikovaných organismů především přes hranice států. Při 10. zasedání konference smluvních stran Úmluvy v japonské Nagoji byl přijat Nagojský protokol o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém a rovnocenném sdílení přínosů plynoucích

z jejich využívání. Protokol podepsala Česká republika v červnu 2011 (www.chm.nature.cz).

7.3 Bonnská úmluva

V Bonnu roce 1979 v rámci Programu OSN pro životní prostředí byla sjednána Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů a jedná se o jednu z nejdůležitějších úmluv o ochraně živé přírody. V České republice se stala závaznou 1. května 1994. Cílem je ochrana ohrožených druhů ptáků a ostatních migrujících pozemních a mořských živočichů v celém areálu jejich výskytu a hlavně na tahových cestách. Cíle Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů a jejich stanovišť se naplňují pomocí hlavních nástrojů zejména podporou, spoluprací a propagací výzkumu, zajištěním bezprostřední ochrany druhů a uzavíráním dílčích dohod (Hora, 1998).

Podle Bonnské úmluvy existují dvě kategorie ochrany migrujících živočichů. První jsou druhy stěhovavých volně žijících živočichů, kterým hrozí vyhynutí a vyhubení v celém areálu rozšíření nebo v jeho významné části. Jestliže o tom existují spolehlivé vědecké důkazy, tak patří do přílohy I úmluvy. Areálem rozšíření se podle smlouvy rozumí všechny suchozemské a vodní plochy, které stěhovavý druh překračuje či přelétá v kterékoli době na své migrační trase, nebo kde se po určité části roku běžně vyskytuje. Smluvní strany jsou povinny učinit opatření, které Úmluva stanoví. Hlavně se jedná o zákaz lovu těchto druhů. Lovem se rozumí nejen tradiční lov, odchyt, sběr, rybolov, pytláctví, ale také plašení a rušení živočichů. Další závazky spočívají v ochraně, případné obnově stanovišť a tahových cest ohrožených druhů z přílohy I úmluvy, a také odstraňování překážek v jejich migraci a zabránění působení faktorů, které stanoviště a tahové cesty ohrožují. Druhá kategorie jsou druhy stěhovavých živočichů s nepříznivým stavem z hlediska jejich ochrany, pro jejichž ochranu a využívání je žádoucí uzavírat mezinárodní dohody. Druhy stěhovavých živočichů se stavem z hlediska jejich ochrany, kterému by výrazně prospěla mezinárodní spolupráce prostřednictvím mezinárodní smlouvy, jsou zařazeny do přílohy II. Bonnské úmluvy. Nevylučuje se, že by některé druhy nemohly být zařazeny do obou příloh. Stavem z hlediska jejich ochrany se rozumí souhrn vlivů působících na stěhovavé druhy, které se mohou projevit na jejich dlouhodobém rozšíření a početnosti. Druhům zařazené v příloze II. úmluva ponechává aktivity na smluvních stranách, aby se ve prospěch druhů z přílohy II. uzavíraly dohody s cílem obnovy či zachování příznivého stavu těchto druhů (Stejskal, 2006).

Ochranu stěhovavých druhů podle požadavků Bonnské úmluvy v České republice zajišťuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Obnova a zachování stanovišť, zlepšení podmínek stěhování a podpora příznivých činitelů je uskutečňována prostřednictvím národních parků, národních přírodních rezervací, zvláště chráněných rezervací a národních přírodních památek (Hora, 1998).

7.4 Bernská úmluva

Bernská úmluva je úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, která byla uzavřena v roce 1979 v Bernu (Damohorský a kol., 2003). Česká republika přistoupila k dohodě 1. června 1998 a ve Sbírce mezinárodních smluv, byla vyhlášena pod č. 107/2001 (Stejskal, 2006). Úmluvu převážně podepsali evropské státy. Základním cílem je podpora a spolupráce států při ochraně planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů včetně míst jejich přirozeného výskytu, a to i těch druhů a lokalit, které přesahují hranice států. Zvláštní důraz se dává na stěhovavé, zranitelné a ohrožené druhy. Součástí úmluvy jsou čtyři přílohy se seznamy ohrožených druhů živočichů, rostlin a nedovolených způsobů lovu (Damohorský a kol., 2003).

Všichni, kdo podepsali úmluvu, se zavázali k úpravě vlastní legislativy a praktického použití tak, aby se zajistila ochrana stanovišť volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Málková a Lacina., 2001) Týká se to též zákazu nehumánních prostředků lovu a zabíjení živočichů (Stejskal, 2006). Součástí celostátní politiky je ochrana přírody, ke které se přihlíží při řízení a plánování hospodářského rozvoje. Podporuje se vzdělání a rozšiřování informací o potřebě zachování druhů planě rostoucí flóry a volně žijící fauny i jejich stanovišť. Zároveň se smluvní strany zavázaly, že budou podněcovat a podporovat všestrannou mezinárodní spolupráci zejména v místech, kde je potřeba posílení ochrany přírody z celoevropského hlediska v příhraničních oblastech (Hora, 1998).

Stálý výbor Bernské úmluvy doporučil v roce 1979, aby signatáři na svém území vytvořili soustavu celoevropsky významných lokalit s výskytem cílových druhů a poddruhů volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin, biotopů a typů přírodních stanovišť, označovanou jako soustava Smaragd, která je totožná pro členské státy EU soustavou chráněných území Natura 2000 (Málková a Lacina., 2001).

Součástí Bernské úmluvy jsou čtyři přílohy se seznamy ohrožených druhů živočichů, rostlin a nedovolených způsobů lovu. Do přílohy I patří základní cíl

Bernské úmluvy, tj. přísná ochrana druhů a poddruhů a planě rostoucích rostlin. Do přílohy II patří přísná ochrana druhů a poddruhů volně žijících živočichů včetně míst jejich přirozeného výskytu. V příloze III nalezneme seznam druhů a vyšších taxonomických jednotek živočichů, které se nemusejí přísně chránit. Jejich využívání by mělo probíhat udržitelným rozumným způsobem tak, aby nebyla ohrožena další existence těchto organismů. Například do tohoto seznamu patří bobr evropský či ryba hlavatka podunajská (Stejskal, 2006). Příloha IV popisuje a zakazuje některé nehumánní způsoby lovu či zabíjení a odchyt (Málková a Lacina., 2001), např. střílení zvířat na hnízdech nebo používání ok, smyček, lepů, výbušnin, trávení a oslňování umělým světlem. V době svého vzniku v západní Evropě představovala Bernská úmluva jednu z pověstných vlašťovek hnutí proti týrání zvířat (Stejskal., 2006).

Zajímavý a v tomto ohledu ojedinělý je kontrolní mechanismus Bernské úmluvy. Občanské sdružení, organizace, občan ze země, která podepsala Bernskou úmluvu, může upozornit její sekretariát, že vláda dané země v určitém konkrétním případě dle jejich názoru nedodrжуje závazky, které přijala. Podanou stížnost předá sekretariát Stálému výboru úmluvy. Je-li stížnost oprávněná, tak jí výbor vyslechne a požádá vládu příslušného státu o oficiální stanovisko. Pokud se zjistí, že stěžovatel je v právu, navrhne se danému státu konkrétní doporučení na nápravu a vyzve se k jeho naplnění. Zástupce vlády uvedeného státu na příštím zasedání podá zprávu o průběhu realizace. Příklad se uzavře teprve tehdy, pokud dojde Stálý výbor k závěru, že dotčená strana naplnila konkrétní doporučení dostatečným způsobem. Většina účastníků zasedání Stálého výboru jsou zástupci odborných sdružení a nevládních organizací (Stejskal, 2006).

7.5 CITES – Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Dne 3. 3. 1973 ve Washingtonu byla podepsána Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. ČSFR přistoupila k úmluvě v roce 1992 a platila pro ni od 28. 5. 1992. Úmluva platí i pro ČR na základě sukcese (Láznička, 2005). V rámci organizace je CITES globální mezinárodní dohodou a považuje se za jeden z významných nástrojů světové strategie ochrany přírody (Damohorský a kol., 2003).

Úmluva je prováděna jednotlivými stranami prostřednictvím zmocněných úřadů. Mezi ně patří výkonné, kontrolní a vědecké orgány. CITES kontroluje mezinárodní obchod s ohroženými planě rostoucími rostlinami a volně žijícími živočichy, díky povolení, které doprovázejí většinu zásilek dotyčných exemplářů. Exempláře tvoří živé organismy nebo jejich části či výrobky z nich. CITES takto vytvořila celosvětovou síť. Povolení s označením „CITES permity“ jsou vydávány výkonnými orgány jednotlivých stran. CITES permity, která uskutečňují obchod, jsou kontrolována orgány všech členských zemí. Potvrdí-li vědecký orgán, že odběrem živočicha nebo rostliny z přírody nedošlo k ohrožení druhu vyhubením, povolení může být vydáno. CITES permity dokládá i to, že dovoz nebo vývoz určité zásilky obsahující exempláře živých živočichů je v souladu s Úmluvou CITES. Povolení je důležité nejen z hlediska ochrany přírody, ale i ochrany zvířat proti týrání. V zásilce, kde jsou živé živočišné exempláře, je povinnost zajištění dobrých životních podmínek a pohody zvířete během přepravy, zastávek a podobně (Müllerová a Stejskal, 2013).

V současné době je předmětem ochrany Úmluvy asi 25 000 druhů rostlin a 5 000 druhů živočichů. Ochrana se však nedotýká kulturních rostlin a domestikovaných zvířat. Podle stupně ohrožení své existence v přírodě jsou rozděleny do tří kategorií. První kategorie zahrnuje všechny druhy ohrožené vyhubením. Ve druhé kategorii nalezneme druhy, které nejsou bezprostředně ohrožené vyhubením, ale mohly by se jimi lehce stát. Proto je mezinárodní obchod s exempláři těchto druhů podřízen přísným opatřením a týká se to i druhů velmi podobných z kategorie jedna. Do kategorie třetí patří druhy, o kterých alespoň jedna smluvní strana prohlásí, že jsou předmětem opatření majících preventivně zabránit jejich exploataci nebo omezení. Při kontrole obchodu s těmito druhy je potřeba spolupráce ostatních smluvních stran (Damohorský a kol., 2003).

7.6 Karpatská úmluva – Ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj v karpatském regionu

Na summitu o udržitelném rozvoji a životním prostředím v dunajském a karpatském regionu v Bukurešti roku 2001 devět prezidentů dunajsko-karpatského regionu a vysocí představitelé dalších pěti zemí podpořili ochranu přírody v oblasti Karpat a odhodlali se přispět k udržitelnému rozvoji regionu. Návrh textu Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat byl připraven díky

iniciativě Ukrajiny (Stejskal, 2006). V roce 2001 vyvolala Ukrajina jednání se Slovenskem, Českou republikou, Rumunskem, Jugoslávií, Maďarskem a Polskem. V Kyjevě v květnu 2003 na páté ministerské konferenci Evropské hospodářské komise OSN byla snaha o přijetí Úmluvy. V Kyjevě s výjimkou Polska podepsaly Rámcovou úmluvu o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat všechny výše uvedené státy. Polsko se připojilo až v listopadu 2003 (www.chm-nature.cz).

Karpaty se rozkládají na území střední a východní Evropy na ploše více než 200 000 km². Nalezla zde útočiště řada ohrožených a endemických druhů, planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Zároveň se zde uchovaly rozsáhlé přirozené lesy, prameny, mnoho řek, nenarušená povodí a nalezneme zde tradiční způsob hospodaření (www.chm-nature.cz). Karpaty z pohledu zachovalosti biodiverzity jsou ojedinělým pohořím celoevropského významu. Na druhou stranu Karpaty mají obrovskou zásobárnu nerostného bohatství. Z toho důvodu je třeba vyvinout úsilí na ochranu karpatské přírody a udržitelnou péči o přírodní zdroje v oblasti mezinárodní spolupráce. Úmluva o ochraně Alp se stala vzorem jako úspěšný příklad podpory ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje horských oblastech. Poskytuje kvalitní základ pro nové partnerské iniciativy a další posílení spolupráce mezi karpatskými a alpskými státy (Stejskal, 2006).

Smluvní strany se zavázaly, že budou prosazovat integrovanou politiku a spolupracovat na ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. Mezi cíle také patří i zlepšení kvality života tamějšího obyvatelstva, posílení místního hospodářství a komunity, ochrana přírodních hodnot a kulturního dědictví. K dosažení těchto cílů přijímaly strany náležitá opatření a budou podporovat tyto principy a přístupy - princip prevence, princip předběžné opatrnosti, princip znečišťování, účast veřejnosti a zapojení zainteresovaných subjektů, integrované plánování a péče o suchozemské a vodní zdroje, přeshraniční spolupráce, programový a ekosystémový přístup. Ochrana a udržitelné využívání biologické a krajinné rozmanitosti patří také k dohodě. Vyjadřuje závazek smluvních stran úmluvy podporovat strategie, koncepce a programy usilující o ochranu a udržitelné využívání i obnovu krajinné a biologické rozmanitosti na celém území Karpat (Stejskal, 2006).

V České republice se Úmluva vztahuje pouze na horská pásma, tedy na Středomoravské Karpaty, Jihomoravské Karpaty, Moravsko-slovenské Karpaty, Západní Beskydy a podhůří. Součástí Karpat jsou vněkarpatské nížiny, Vyškovská

brána, Hornomoravský úval, Dyjskosvratecký úval, Ostravská pánev a Moravská brána (www.ch-nature.cz).

7.7 Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Úmluva byla podepsána v rámci UNESCO v Paříži v roce 1972. V platnost vstoupila na konci roku 1975. ČSFR podepsala Úmluvu v listopadu 1990 a v únoru 1991 se pro ní stala závaznou. Od 1. 1. 1993 platí v České republice. Formy a prostředky ochrany mají povahu národní i mezinárodní. Jedná se o povahy odborné, výchovné, politické, ekonomické, osvětové a jiné. Cílem dohody je chránit přírodní oblasti a kulturní památky výjimečné hodnoty. Povinností je tyto hodnoty ochraňovat, protože jsou prohlášeny za součást světového dědictví lidstva. Rada rozhoduje o zařazení lokality na Seznam. Signatáři úmluvy nominují dané lokality a mají povinnost zajistit těmto součástem světového přírodního dědictví ochranu (Damohorský a kol., 2003).

V rámci Úmluvy se předmětem ochrany stalo přírodní a kulturní dědictví. Úmluva zařazuje do kulturního dědictví památníky, skupiny budov a kombinovaní díla přírody a člověka v oblasti archeologických nálezů výjimečné světové hodnoty. Do přírodního dědictví se řadí přírodní jevy, geologické a fyziografické útvary tvořící přirozené místo výskytu ohrožených druhů, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin výjimečné hodnoty. Dále sem řadíme přírodní lokality jako jsou přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče a zachování přírody nebo přírodní krásy. Úmluva neobsahuje na rozdíl od ostatních mezinárodních úmluv žádné druhové seznamy a jednotlivé ohrožené druhy, které nejsou považovány za předmět světového dědictví. V rámci Úmluvy byla nově zavedena třetí kategorie takzvané smíšené dědictví, které zahrnuje lokality významné, jak z kulturního, tak přírodního hlediska (Stejskal, 2006). Na Seznamu světového dědictví v roce 2015 bylo 1007 položek. Ve 161 státech světa nalezneme 779 položek kulturního dědictví, 197 přírodního a 31 smíšeného. Česká republika má 12 lokalit zapsaných v Seznamu světového a kulturního dědictví (whc.unesco.org).

8 Mezinárodní spolupráce ČR v oblasti ochrany přírody a krajiny

Česká republika se zapojila během devadesátých let minulého století do řady environmentálních aktivit mezinárodních organizací. Po vstupu do Evropské unie sehrává v mezinárodních environmentálních procesech vedoucí úlohu. Získala příležitost zapojit se do mezinárodního dialogu o ochraně životního prostředí a udržitelném rozvoji. Vše je založeno na mechanismech mezinárodní spolupráce. Dochází k podpoře aktivit na našem území i na území v jiných oblastech světa. Tímto se Česká republika podílí na řešení existujících problémů v širším kontextu (www.cittadella.cz).

Česká republika spolupracuje s následujícími mezinárodními organizacemi:

- Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti - ETC/BD
- Federace Europarc
- Eurosite
- Evropská agentura pro životní prostředí – EEA
- Evropské středisko ochrany přírody - ECNC
- Program OSN pro životní prostředí - UNEP
- Světový svaz ochrany přírody – IUCN (Machar a Drobilová, 2012)

8.1 Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti (ETC/BD)

ETC/BD je odborná instituce Evropské unie zřizovaná a financovaná evropskou agenturou životního prostředí. Tvoří ji mezinárodní nevládní organizace a instituce členských států EEA. Zabývá se otázkami související s biologickou rozmanitostí včetně naplňování příslušné legislativy EU. Jedním z devíti partnerů ETC/BD se stala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (www.bd.eionet.europa.eu).

8.2 Federace Europarc

Federace Europarc patří mezi mezinárodní nevládní organizace, které sdružují ostatní organizace pečující o významná evropská chráněná území. S Europarcem spolupracuje 36 evropských zemí a 440 členů. Zachování jedinečné rozmanitosti

evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů, biotopů a krajiny je hlavním cílem organizace. Podporuje praktické vzdělávání v péči o chráněná území. Vyhláší nová chráněná území a zdůrazňuje jejich význam jako důležité složky evropského krajinného a přírodního dědictví. Z České republiky patří mezi členy Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa Krkonošského národního parku, Národní park Šumava, Správa Národního parku České Švýcarsko. (www.europarc.org).

8.3 Eurosite

Mezinárodní nevládní organizace Eurosite je zaměřena na praktickou péči chráněných území v Evropě. K roku 2015 bylo členem 57 státních, 21 nevládních a soukromých organizací evropských zemí. Eurosite podporuje výměnu zkušeností z praktické péče o chráněná území ve vodním a suchozemském prostředí. Za ČR se účastní Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Správa KRNAP (www.eurosite.org).

8.4 Evropská agentura životního prostředí (EEA)

Evropská agentura životního prostředí patří mezi odborné instituce Evropské unie. Kromě členských států Evropské unie patří do EEA také Turecko, Island, Švýcarsko, Lichtenštejnsko a Norsko. V roce 2002 se ČR stala oficiálně členským státem EEA, ale spolupracuje s ní od jejího založení. Úkolem EEA je poskytovat institucím a členským státům EU, ale také ostatním evropským zemím a evropské veřejnosti nezávislé, aktuální a věrohodné informace o vývojových trendech a stavu životního prostředí. Mimo jiné má na starosti informovat o příslušných politických rozhodnutích. (Machar a Drobilová, 2012).

8.5 Evropské středisko ochrany přírody (ECNC)

ECNC je mezinárodní nevládní organizace zabývající se ochranou a udržitelným využíváním evropské biodiverzity. Propojuje využívání vědy s praktickou činností. Zvláštní pozornost věnuje začleňování ochrany a udržitelného využívání biologické rozmanitosti do činností ostatních resortů než je životní prostředí. Mezi členy ECNC patří vědecko-výzkumná pracoviště, evropské instituce

státní ochrany přírody, univerzity a nevládní organizace. Partner z České republiky je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (www.ecnc.org).

8.6 Program OSN pro životní prostředí (UNEP)

UNEP je jediný odborný program OSN, který je zaměřený na ochranu životního prostředí. Vznikl v roce 1974 na základě doporučení z Konference OSN o životním prostředí člověka ve Stockholmu. K hlavním cílům patří podpora rozvoje mezinárodní spolupráce v oblasti životního prostředí a koordinace činností OSN. Zabývají se životním prostředím, sledováním jeho stavu ve světě a předkládáním návrhů řešení nejdůležitějších problémů. Dále podporují výzkum a technický rozvoj. Zajišťují šíření a výměnu informací o životním prostředí. Mezi současné priority programu patří změna podnebí, péče o ekosystémy, omezování přírodních pohrom a společenských střetů souvisejících s životním prostředím, redukce škodlivých sloučenin v prostředí. Česká republika podporuje činnost UNEP (www.unep.org).

8.7 Světový svaz ochrany přírody (IUCN)

Největší a nejvýznamnější nezávislá mezinárodní nevládní ochránářská organizace s celosvětovou působností je IUCN. Sdružuje státní instituce, nezávislé státy a mezinárodní nevládní organizace. Jejím posláním je v celém světě podporovat, ovlivňovat a pomáhat lidem chránit rozmanitost přírody a její celistvost. IUCN zajišťuje, aby vyžívání přírodních zdrojů bylo udržitelné a rovnoměrné. Uskutečňuje řadu projektů a prosazuje ochranu přírody na vědeckých základech. Dlouhou dobu IUCN do značné míry určovala vývoj ochrany krajiny a přírody ve světě. Přišla s myšlenkou červených knih a seznamů, navrhla kategorie pro klasifikaci chráněných území a iniciovala vznik většiny mezinárodních mnohostranných úmluv na ochranu přírody (www.iucn.org). Jako první rozpracovala do praxe ekosystémový přístup, prosadila vedle přísné ochrany i koncepci udržitelného využívání vybraných složek biologické rozmanitosti. Stála u základů moderního koncipovaného environmentálního vzdělávání, osvěty a výchovy. Od roku 2000 je státním členem IUCN i Česká republika, kterou zastupuje Ministerstvo životního prostředí ČR. Mezi další členské organizace patří Český svaz ochránců přírody, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Unie českých a slovenských zahrad a přidruženým členem je Správa Krkonošského národního parku (Machar a Drobilová, 2012).

9 Závěr

První lidé byli součástí přírody stejně jako každý jiný živočišný druh. Tento stav byl neudržitelný, protože přibývalo lidí, kteří se sdružovali do společností se stále dokonalejšími sociálními strukturami. Postupně rostla jejich moc s rovnoměrným rozvojem technických prostředků.

Čím je člověk vyspělejší, tak se snaží chránit a napravovat chyby, kterých se dopustil na živé a neživé přírodě. Po celém světě nejsou lidé jednotní v ochraně přírody a krajiny. Na jedné straně ji chrání a na druhé ji bez ohledu ničí kvůli přírodním zdrojům, ze kterých mají zisk. Tito lidé si vůbec neuvědomují, že přírodu s krajinou zdevastují jenom jednou.

Člověk byl součástí biologické rovnováhy od doby, kdy vznikl. Měl vliv na přirozená společenstva jako ostatní živočichové. První doložené zmínky o ochraně přírody a krajiny v Evropě jsou z 12. století. Už tehdy si panovníci začali uvědomovat důležitost přírodního bohatství.

Dnešní Evropa v čele s EU si klade za cíl do roku 2050, že bude chránit a obnovovat odpovídajícím způsobem biologickou rozmanitost. Součástí této strategie je zvrátit trend ubývání biologické rozmanitosti a urychlení přechodu EU k efektivní ekonomice z hlediska používání přírodních zdrojů, tzv. zelená ekonomika. K dosažení hlavního cíle vypracovala EU strategii do roku 2020 v oblasti biologické rozmanitosti, která obsahuje 6 cílů a 20 opatření. Česká Republika přijala státní program ochrany přírody a krajiny v zájmu nápravy přírody už roku 1998, který pravidelně aktualizuje. Po přijetí do Evropské unie se stala ČR smluvní stranou několika významných úmluv na ochranu přírody a krajiny.

Během devadesátých let minulého století se Česká republika zapojila do environmentálních aktivit řady mezinárodních organizací. Po vstupu do EU má možnost ČR spolupracovat na mezinárodní úrovni a řešit existující problémy ochrany přírody a krajiny.

V dnešní době začínají být lidé čím dál více uvědoměli v rámci ochrany přírody a krajiny, která se neustále rozvíjí. Ochrana přírody a krajiny není jen závislá na mezinárodních a státních programech, organizacích, ale stává se i součástí běžného života.

10 Přehled použité literatury a internetových zdrojů

Literatura

ALEXANDRATOS, Nikos. *World agriculture: towards 2010 : an FAO study*. New York: Wiley, 1995, xxvi, 488 p. ISBN 92-510-3590-3.

BOROVÍČKOVÁ, Hana a Svatava HAVELKOVÁ. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Nástroje ochrany přírody a krajiny*. Praha, 2005, roč. 2005, č. 8. ISSN 1213-3393.

ČIHAŘ, Jiří, Martin ČIHAŘ, Jiří FORMÁNEK, Zdenka HODKOVÁ, Helena KHOLOVÁ, Zdeněk MORAVEC, Václav PFLEGER, Anna SKALICKÁ a Jan TOMAN. *Příroda v České a Slovenské republice*. 4. opravené a rozšířené vyd. Praha: Academia, 2002, 429 p. ISBN 80-200-8.

DAMOHORSKÝ, Milan, Jaroslav DROBNÍK, Martin SMOLEK, Michal SOBOTKA a Vojtěch STEJSKAL. *Právo životního prostředí*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xxxiv, 511 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-717-9747-2.

DORST, Jean. *Ohrožená příroda*. 2. vyd. Praha: Panorama, 1985. ISBN 11-098-85.

EUROPEAN UNION. *The EU Biodiversity Strategy to 2020*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. ISBN 978-92-79-20762-4.

HORA, Jan, Pavel MARHOUL a Tomáš URBAN. ČESKÁ SPOLEČNOST ORNITOLOGICKÁ. *Natura 2000 v České republice: Návrh ptačích oblastí*. Třeboň, 2002.

HORA, Jan. *Legislativa EU a ochrana přírody*. 1. vyd. Praha: Česká společnost ornitologická, 1998.

KOLÁŘ, Filip, Jan MATĚJŮ, Magdalena LUČANOVÁ, Zuzana CHLUMSKÁ, Kateřina ČERNÁ, Jindřich PRACH, Vojtěch BALÁŽ a Lukáš FALTEISEK. *Ochrana přírody z pohledu biologa: proč a jak chránit českou přírodu*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012, 213 s., 16 s. obr. příl. ISBN 978-807-3634-148.

KOSTKAN, Vlastimil. *Územní ochrana přírody a krajiny v České republice*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 1996, 138 s. ISBN 80-707-8366-4.

LÁZNIČKA, Vladimír. *Ochrana přírody a krajiny*. Vyd. 1. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005, 84 s. ISBN 978-80-7157-886-4.

LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL. *Krajinný ráz*. 1. vyd. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003, 552 s. ISBN 80-863-8627-9.

MACHAR, Ivo a Linda DROBILOVÁ. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 416 s. ISBN 978-802-4430-416.

MACHAR, Ivo a Linda DROBILOVÁ. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení 2*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 416 s. ISBN 978-80-244-3041-6.

MIKO, Ladislav, Hana BOROVIČKOVÁ, Svatava HAVELKOVÁ, Petr ROTH, Petr STLOUKAL a Alena VOPÁLKOVÁ. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, xvii, 526 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-717-9904-1.

MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu: Protection of animals in law*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, 490 pages. ISBN 80-200-2317-8.

PATZELT A KOLEKTIV. *Ochrana přírody a krajiny v České republice*. Praha: AOPK ČR, 2008.

POKORNÝ, Jiří a Petr ROTH. *AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY. Natura 2000: Otázky a odpovědi*. Praha: Refos, 2001. ISBN 80-86064-57-3.

POKORNÝ, Ondřej a Jan VANŽURA. *TECHNOLOGICKÉ CENTRUM AV ČR. Rešerše resortních strategických a koncepčních dokumentů: Zaměření strategických cílů a priorit v dokumentech spravovaných na vládní a resortní úrovni*. 2011.

PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 1. vyd. Praha: Linde, 2006, 431 s. ISBN 978-80-7201-806-2.

PRIMACK, Richard B. *Biologické principy ochrany přírody*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 349 s. ISBN 80-717-8552-0.

Příroda a krajina České republiky: zpráva o stavu 2009. Vyd. 1. Editor Ladislav Miko, Michael Hošek. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009, 102 s. ISBN 978-80-87051-70-2.

STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: IFEC, 2006. ISBN 80-903-4095-4.

STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-720-1609-1.

STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody: Evolutionary tendencies in legislation on nature protection*. 1. vyd. Praha: Eva Rozkotová, 2012, 301 pages. ISBN 80-871-4665-4.

Teoretické a praktické aspekty ekologie krajiny. Editor Jan Kender. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2000, 220 s. ISBN 80-721-2148-0.

TOLASZ, Radim, Rudolf BRÁZDIL, Otto BULÍŘ, Petr DOBROVOLNÝ a Martin DUBROVSKÝ. *Atlas podnebí Česka: Climate atlas of Czechia*. 1. vyd. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2007, 255 s. ISBN 978-80-86690-26-1.

Významná ptačí území v České republice. Editor Petra Málková, David Lacina. Praha: Česká společnost ornitologická, 2001, 143 s. ISBN 80-902-2165-3.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Internetové zdroje

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Natura 2000* [online]. 2006 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php>

BIODIVERSITY INFORMATION SYSTEM FOR EUROPE. *BIODIVERSITY INFORMATION SYSTEM FOR EUROPE* [online]. 2010, 10. 3. 2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://biodiversity.europa.eu/policy/target-1-and-related-aichi-targets>

ECNC [online]. 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.ecnc.org/about-ecnc/>

EIONET: *European Topic Centre on Biological Diversity* [online]. 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://bd.eionet.europa.eu>

Europarc federation [online]. 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.europarc.org/>

Eurosite [online]. 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.europarc.org/>

EVROPSKÁ KOMISE. *SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: Naše životní pojistka, náš přírodní kapitál: strategie EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti do roku 2020* [online]. 2015 [cit. 2015-03-5] Brusel, 2011, 14 s Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/strategie_eu_biologicka_rozmanitost

Informační systém Úmluvy o biologické rozmanitosti. *Informační systém Úmluvy o biologické rozmanitosti* [online]. 2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://chm.nature.cz/strategie-dokumenty/evropska-strategie-pro-biodiverzitu-2011-2020/>

IUCN: *International Union for Conservation of Nature, helps the world find pragmatic solutions to our most pressing environment and development challenges* [online]. 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.iucn.org/>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Aktualizace státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky*. Praha, 2009, 65 s [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: : <http://www.ochranaprirody.cz/o-aopk-cr/strategicke-dokumenty/statni-program-ochrany-prirody>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Státní politika životního prostředí České republiky 2012-2020*. Praha, 2012, 89 s [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi

Ministerstvo životního prostředí: Příroda a krajina. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008 - [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/priroda_krajina

UNEP: *United Nations Environment Programme* [online]. 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.unep.org/>

UNESCO World Heritage Centre 1992-2015. *UNESCO World Heritage* [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/list>

Ústav inženýrských staveb, tvorby a ochrany krajiny [online]. 2015, [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.utok.cz/node/235>

Použité zkratky

AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

ČR – Česká republika

ČSAV – Československá akademie věd

ČSFR – Československá federativní republika

ČSOP – Český svaz ochránců přírody

ECNC – Evropské středisko ochrany přírody

EEA – Evropská agentura pro životní prostředí

ETC/BD - Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti

EU – Evropská unie

EVL – evropsky významné lokality

CHKO – chráněná krajinná oblast

ICT – informační a komunikační technologie

IUCN – Mezinárodní svaz na ochranu přírody

KRNAP – Krkonošský národní park

MŠANO – Ministerstvo školství a národní osvěty

NP – národní park

NPP – národní přírodní památky

NPR – národní přírodní rezervace

OSN – organizace spojených národů

PO – ptačí oblasti

PP – přírodní památky

PR – přírodní rezervace

SFM – udržitelné hospodaření v lesích

SR – Slovenská republika

SZP – státní zemědělská politika

TIS – Svaz pro ochranu přírody a krajiny

UNEP – program OSN pro životní prostředí

UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

ÚSES – územní systém ekologické stability

ZCHÚ – zvláštní chráněná území

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Výběr významných dat z historie ochrany přírody v ČR	17
Tabulka č. 2: Přehled a rozlohy CHKO v ČR	21
Tabulka č. 3: Přehled a rozlohy národních parků v ČR.....	22

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa základních typů krajín v ČR

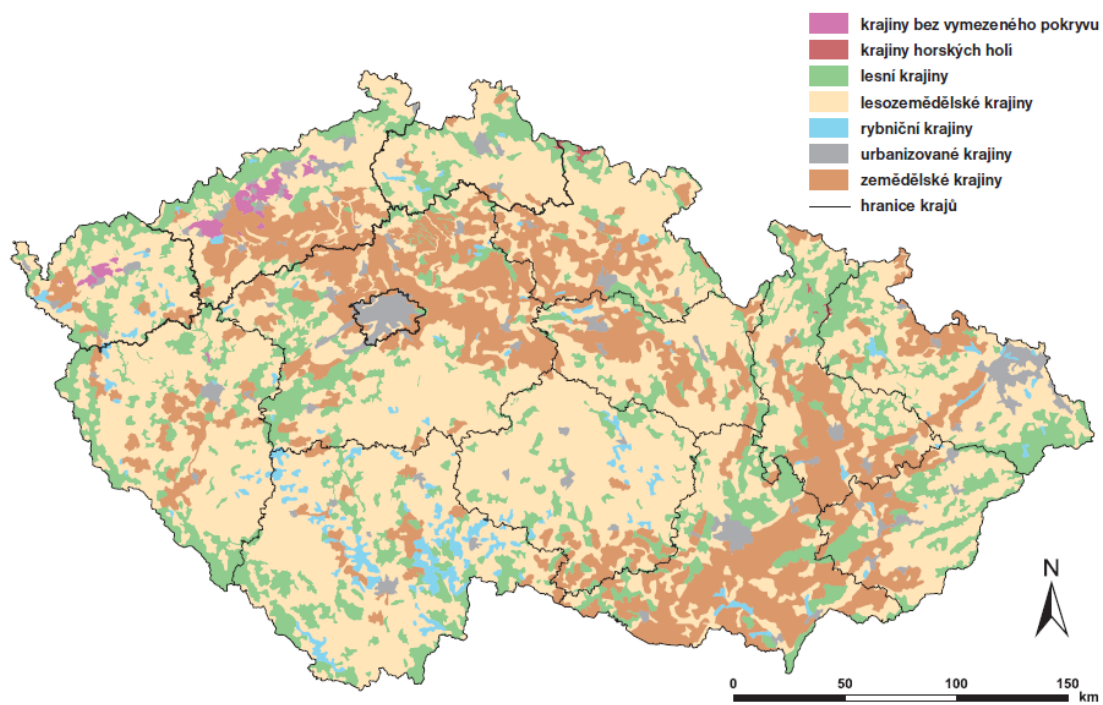
Příloha č. 2: Mapa NP a CHKO v České republice

Příloha č. 3: Mapa evropsky významných lokalit v České republice

Příloha č. 4: Mapa ptačích oblastí České republiky

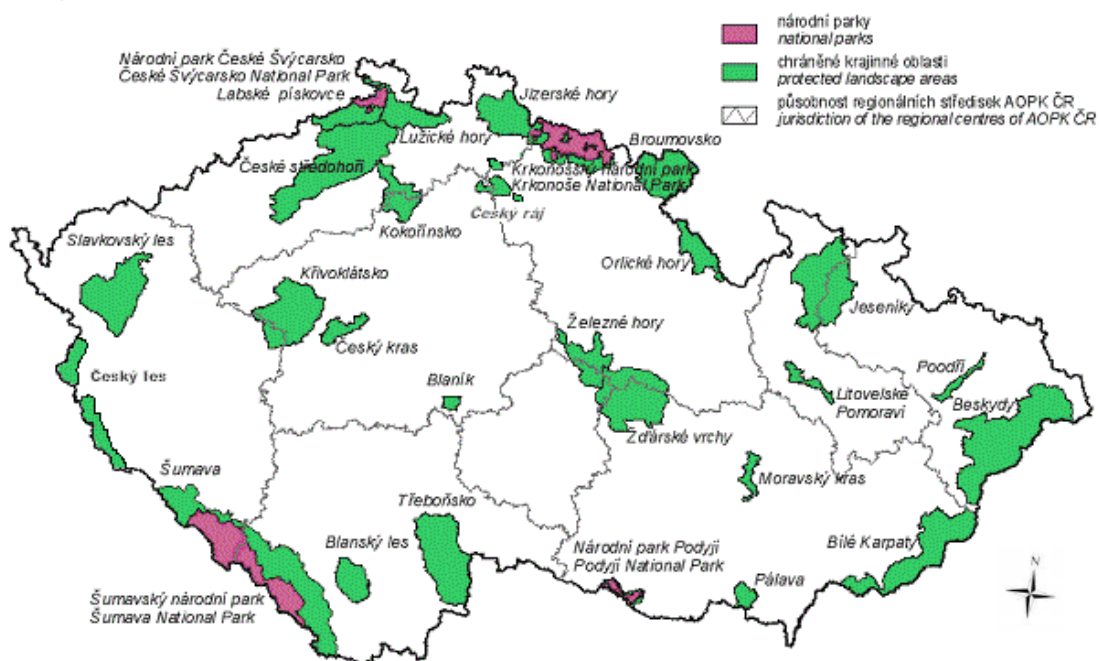
Přílohy

Příloha č. 1: Mapa základních typů krajín v ČR

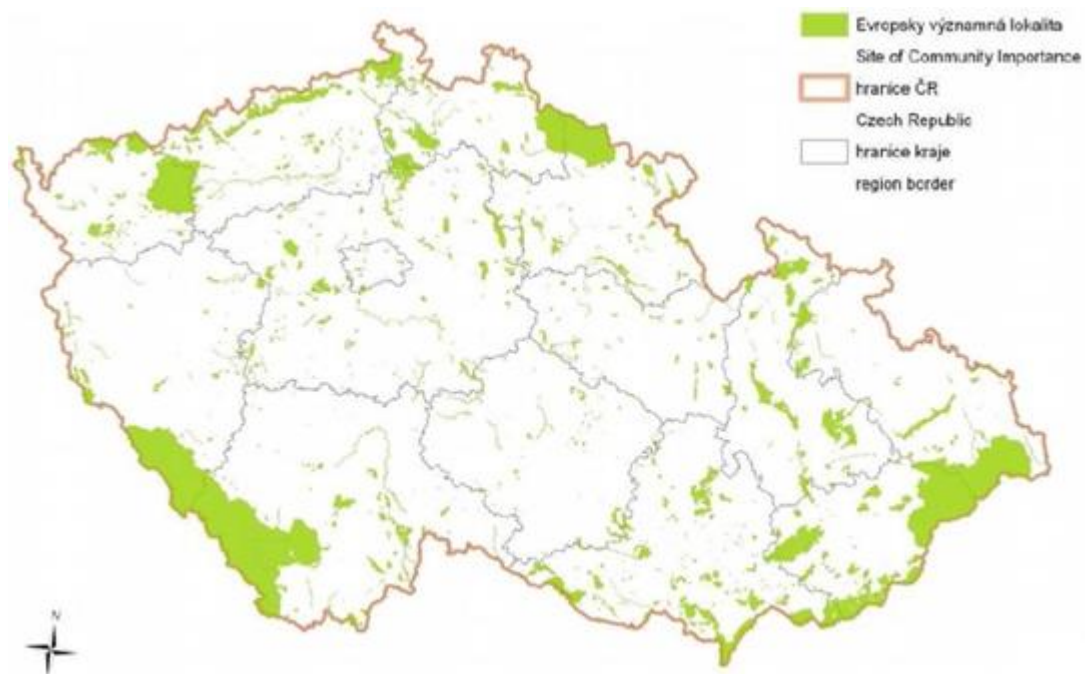
Zdroj: Miko a Hošek, 2009

Příloha č. 2: Mapa NP a CHKO v České republice

Zdroj: <http://ucebnice.enviregion.cz/userFiles/chko-a-np-v-Cr.gifa> [cit. 2015-03-12]

Příloha č. 3: Mapa evropsky významných lokalit v České republice

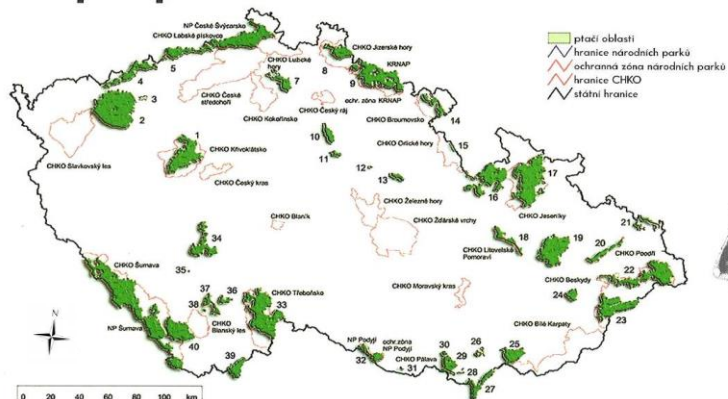

Zdroj: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-ext.php?id=1805>

[cit. 2015-03-15]

Příloha č. 4: Mapa ptačích oblastí České republiky

Mapka ptačích oblastí v ČR

Kulišek nejmenší (Glauucidium passerinum)

1 Křivoklátsko	11 Žehuňský rybník – obora Kněžičky	23 Horní Vsacko	33 Třeboňsko
2 Doupovské hory	12 Bohdanečský rybník	24 Hostýnské vrchy	34 Údolí Otavy a Vltavy
3 Vodní nádrž Nechanice	13 Komárov	25 Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	35 Řežabinec
4 Novodomské rašeliníště – Kovářská	14 Broumovsko	26 Hovoransko-Čejkovicko	36 Hlubocké obory
5 Východní Krušné hory	15 Orlické Záhoří	27 Soutok-Tvrdonicko	37 Ceskobudějovické rybníky *
6 Labské pískovce	16 Králický Sněžník	28 Lednické rybníky	38 Dehtář *
7 Českolipsko-Dokeské pískovce a mokřady	17 Jeseníky	29 Pálava	39 Novohradské hory
8 Jizerské hory	18 Litovelské Pomoraví	30 Střední nádrž vodního díla Nové Mlýny	40 Boletice
9 Krkonoše	19 Libavá	31 Jaroslavické rybníky	41 Sumava
10 Rožďalovické rybníky	20 Poodří	32 Podyjí	
	21 Hermanský stav-Odra-Poolží Beskydy		

* Tyto dvě oblasti nebyly doposud vyhlášeny.

Zdroj: <http://kvmuz.cz/typ/priroda-karlovarska/coje-natura-2000-a-ptaci-oblasti>

[cit. 2015-02-20]